အဘိဓမ္မာစာမေးပွဲဝင်ရောက်ဖြေဆိုလိုသူများနှင့် လေ့လာလိုသူများအတွက်

ဓမ္မလမ်းပြ

အဘိဓမ္မာ { ဒုတိယဆင့် }

[ရုပ်ပိုင်း]

မေးခွန်းဟောင်းနှင့် စံပြအဖြေများ

[၂၀၀၀-ခုနှစ်မှ ၂၀၂၄-ခုနှစ်ထိ]

သင်တန်းမှူး

ဓမ္မလမ်းပြ-ဦးခိုင်ထူး(မဇ္ဈိမ အာဘိဓမ္မိက ကလျာဏဉာဏဓဇ)

(လူပုဂ္ဂိုလ်များဆိုင်ရာ ဓမ္မစာပေသင်တန်းကျောင်း)

အဘိဓမ္မာ (ဒုတိယဆင့်) ရုပ်ပိုင်း
[၂၀၀၀– ခုနှစ်]

(၈) ရုပ်အတုနှင့် ရုပ်အစစ်တို့ကို ခွဲခြားဖော်ပြပြီးလျှင် ခွဲခြား၍ မရကောင်းသော ရုပ်တို့ကိုလည်းဖော်ပြပါ။

ရုပ်အတု(ပညတ်ရုပ်)		ရုပ်အစစ် (ပရမတ်ရုပ်)	
ပရိစ္ဆေဒရုပ်	= ၁–ပါး	မဟာဘုတ်ရုပ်	= ၄–ပါး
ဝိညတ်ရုပ်	= ၂–ပါး	ပသာဒရုပ်	= ၅–ပါး
လဟုတာဒိရုပ်	= ၃–ပါး	ဂေါစရရုပ်	= ၄–ပါး
လက္ခဏရုပ်	= ၄–ပါး	ဘာဝရုပ်	= ၂–ပါး
ပေါင်း	= ၁၀–ပါး ဖြစ်ပါသည်။	ဟဒယရုပ်	= ၁–ပါး
		ဇီဝိတရုပ်	= ၁–ပါး
		အာဟာရရုပ်	= ၁–ပါး
		ပေါင်း	= ၁၈–ပါး ဖြစ်ပါသည်။

ခွဲခြား၍ မရကောင်းသောရုပ်မှာ

"အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ်" ဖြစ်သော–(မဟာဘုတ် ၄–ပါး၊ ဝဏ္ဏ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဩဇရုပ်) ၈–ပါး တို့ဖြစ်ပါသည်။

---

(၉) မည်သည့်အကြောင်းကြောင့်မျှ မဖြစ်ကြသော ရုပ်တို့ကို အကြောင်းပြ ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ ရုပ်သံသရာစက် လည်နေပုံကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

မည်သည့်အကြောင်းကြောင့်မျှ မဖြစ်ကြသော ရုပ်တို့မှာ– "လက္ခဏရုပ် ၄–ပါး" ဖြစ်ပါသည်။

အကြောင်းပြ ဖေါ်ပြရလျှင်–

လက္ခဏရုပ် ၄–ပါးသည် နိပ္ဖန္နရုပ်တို့၏ ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက်သဘောမျှသာ ဖြစ်သောကြောင့် ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရ တည်းဟူသော အကြောင်း ၄–ပါးမှ လွတ်ကြကုန်၏။

ရုပ်သံသရာစက် လည်နေပုံ

ယခုဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေ၏ ဥပါဒ်မှစ၍ ကမ္မဇ, စိတ္တဇ, ဥတုဇ, အာဟာရဇရုပ်များ အဆက်မပြတ်ဖြစ်နေသကဲ့သို့ သေပြီးသတ္တဝါတို့အား နောက်နောက် ဘဝတို့၌လည်း ပဋိသန္ဓေဥပါဒ်မှစ၍ ကမ္မဇ–စသော ရုပ်များ ဆိုခဲ့ပြီးအတိုင်း အဆက်မပြတ် ဖြစ်နေသည်ကို ရုပ်သံသရာလည်သည်ဟု ဆိုသည်။

---

(၁၀) အညသသတ်ဘုံ (က) ပဋိသန္ဓေအခါ ရသောရုပ် (ခ) ပဝတ္တိအခါ ရသောရုပ်တို့ကို ဖော်ပြပါ။

အညသသတ်ဘုံ၌–

(က) ပဋိသန္ဓေအခါ ရသောရုပ်မှာ			(ခ) ပဝတ္တိအခါ ရသောရုပ်မှာ		
အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ်	=	၈–ပါး	အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ်	=	၈–ပါး
ဇီဝိတရုပ်	=	၁–ပါး	ဇီဝိတရုပ်	=	၁–ပါး
ပရိစ္ဆေဒရုပ်	=	၁–ပါး	ပရိစ္ဆေဒရုပ်	=	၁–ပါး
ဥပစယရုပ်	=	၁–ပါး	လဟုတာဒိရုပ်	=	၃–ပါး
သန္တတိရုပ်	=	၁–ပါး	လက္ခဏရုပ်	=	၄–ပါး
ပေါင်း	=	၁၂–ပါး ရ၏။	ပေါင်း	=	၁၇–ပါး ရ၏။

[၂၀၀၁–ခုနှစ်]

(၈) "ရုပ်တရားများသည် အာရုံကို ယူစွမ်းနိုင်၏" ဟုဆိုလာလျှင် လက်ခံ သင့်–မသင့် ရှင်းလင်းပြ၍၊ တစ်ခုစီစွဲမရဘဲ အမြဲတမ်း စည်းလုံးညီညွတ်သော ရုပ်တရားတို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

" ရုပ်တရားများသည် အာရုံကို ယူစွမ်းနိုင်၏" ဟု ဆိုလာလျှင် လက်မခံသင့်ပါ။

အကြောင်းမှာ– ရုပ်တရားများသည် စိတ်၊ စေတသိက် တို့ကဲ့သို့ အာရုံကို ယူနိုင်သည့် (အာရမ္မဏိက) တရားမျိုး မဟုတ်၊ အာရုံကို မယူနိုင်သည့်"အနာရမ္မဏ"တရားမျိုးဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

<u>တစ်ခုစီစွဲမရဘဲ အမြဲတမ်း စည်းလုံးညီညွတ်သော ရုပ်တရားများမှာ–</u>

" အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ်" (မဟာဘုတ် ၄–ပါး၊ ဝဏ္ဏ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဩဇရုပ်) ၈–ပါးတို့ ဖြစ်ပါသည်။

---

(၉) "အသံကောင်းတာ ကံကြောင့်ပါ" ဟု ဆိုသော စကား မှန် မမှန် အဟုတ်သိအောင် ယုတ္တိဆောင်က စိစစ်တမ်း ထုတ်၍၊ သစ်ပင်၊ တော၊ တောင် စသည်၌ ရနိုင်သော ကလာပ်အဖွဲ့အစည်းကိုလည်း ရေးသားပြပါ။

"အသံကောင်းတာ ကံကြောင့်ပါ" ဟူသောစကားသည် **မမှန်ပါ။**

အကြောင်းမှာ – အသံ(သဒ္ဒ) ရုပ်သည် စိတ်၊ ဥတုကြောင့် ဖြစ်သော ဒွိဇရုပ်ဖြစ်ပြီး၊ ကံကြောင့် ဖြစ်သောရုပ် မဟုတ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

<u>သစ်ပင်၊ တော၊ တောင် စသည်၌ ရနိုင်သော ကလာပ်အဖွဲ့အစည်းများမှာ–</u>

(၁) ဥတုဇ သုဒ္ဓဋ္ဌက ကလာပ် ၁–စည်း၊
(၂) ဥတုဇ သဒ္ဒနဝက ကလာပ် ၁–စည်း၊ တို့ဖြစ်ပါသည်။

---

(၁၀) ကမ္ဘာဦးလူများနှင့် နတ်ဗြဟ္မာတို့ ပဋိသန္ဓေအခါ ရနိုင်သော ရုပ်ကလာပ်တို့ကို အလွန်ဆုံး အပိုင်းအခြား၊ အောက်ထစ်ဆုံး အပိုင်းအခြား အားဖြင့် ခွဲခြားပြ၍၊ နိဗ္ဗာန်ကိုလည်း သဘာဝ၊ ကရဏ အားဖြင့် ခွဲခြားပြပါ။

ကမ္ဘာဦးလူများနှင့် နတ်ဗြဟ္မာတို့ ပဋိသန္ဓေအခါ ရနိုင်သော ရုပ်ကလာပ်တို့မှာ–

အလွန်ဆုံး အပိုင်းအခြားအားဖြင့် လည်းကောင်း၊ အောက်ထစ်ဆုံး အပိုင်းအခြားအားဖြင့် လည်းကောင်း ချို့တဲ့သောဣန္ဒြေ မရှိသောကြောင့် တူစွာပင် ရအပ်၏။

ကမ္ဘာဦးလူများ၌	=	(ဇီဝိတ၊ ဘာဝဒသကကလာပ် ၂–စည်းကြဉ်သော်) ကမ္မဇကလာပ် ၆–စည်း၊
နတ်တို့၌	=	(ဇီဝိတနဝကကလာပ်၊ မဆိုင် ဘာဝကြဉ်သော်) ကမ္မဇကလာပ် ၇–စည်း။
အသညသတ်ကြဉ် ရူပဗြဟ္မာများ၌	=	ဇီဝိတနဝကကလာပ်၊ စက္ခု၊ သောတ၊ ဝတ္ထုဒသက ကလာပ် ၃–စည်း၊ ပေါင်း ကမ္မဇကလာပ် ၄–စည်း။
အသညသတ်ဗြဟ္မာ၌	=	ဇီဝိတနဝကကလာပ် ၁–စည်း
အရူပဗြဟ္မာများ၌	=	မည်သည့်ရုပ်ကလာပ်မျှ မရ။

နိဗ္ဗာန်သည်

သဘာဝအားဖြင့် = ငြိမ်းအေးခြင်း သန္တိလက္ခဏာ ၁-ပါးရှိ၏။

ကာရဏ (မှတ်သားကြောင်းပရိယာယ်) အားဖြင့် = ခန္ဓာရှိမှု၊ မရှိမှုအားဖြင့် နိဗ္ဗါန်သည်-

- သဥပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်၊
- အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်ဟု ၂-မျိုးပြားပါသည်။

===

[၂၀၀၂-ခုနှစ်]

(၁) လက္ခဏာယာဉ် သုံးတန်တင်ကာ ဝိပဿနာ ရှုကောင်းသော ရုပ်အပေါင်းကို အရေအတွက်မျှ ပြ၍ "ဒီအနံ့လေးရဖူးပါတယ်" ဟုပြောဆိုကြရာ ထိုရနံ့ကို မိမိထံမှောက်သို့ မရောက်ခင် ကတည်းက အာရုံရခြင်းမျိုးပါလော။ အဘယ်သို့ပါနည်း ရှင်းပြပါ။

လက္ခဏာယာဉ် သုံးတန်တင်ကာ ဝိပဿနာ ရှုကောင်းသော ရုပ်အပေါင်းကို အရေအတွက်

မျှပြရသော် - သမ္မသနရုပ် ၁၈-ပါး ဖြစ်ပါသည်။
"ဒီအနံ့လေးရဖူးပါတယ်"ဟုပြောဆိုကြရာ ထိုရနံ့ကိုမိမိထံမှောက်သို့ မရောက်ခင် ကတည်းက အာရုံရခြင်းမျိုး မဟုတ်ပါ။

အကြောင်းမှာ- အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ)ကို လက်ခံနိုင်သော ဃာနပသာဒရုပ်သည် မိမိထံသို့ ထိရောက် ကပ်ငြိသောအာရုံကိုသာ လက်ခံယူနိုင်သော သမ္ပတ္တဂါဟိကရုပ် ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

---

(၂) ရယ်ရွှင်ခြင်းကို ဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်တို့ကို ရေးသားပြ၍ကောင်းကင်ခေါ်မှတ် အာကာသဓာတ်သည် အကြောင်းမဲ့တရားဖြစ်သည်ဟု ဆိုလျှင် သင်အဘယ်သို့ ချေပမည်နည်း။

ရယ်ရွှင်ခြင်းကို ဖြစ်စေနိုင်သော စိတ် ၁၃-ပါးတို့မှာ-

လောဘမူ သောမနဿ သဟဂုတ်စိတ်	=	၄-ပါး
မဟာကုသိုလ်သောမနဿ သဟဂုတ်စိတ်	=	၄-ပါး
မဟာကြိယာ သောမနဿ သဟဂုတ်စိတ်	=	၄-ပါး
ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်	=	၁-ပါး တို့ဖြစ်ကြပါသည်။

ကောင်းကင်ခေါ်မှတ် အာကာသဓာတ်သည် အကြောင်းမဲ့ တရားဖြစ်သည်- ဟု ဆိုလျှင် မမှန်ပါ။

အကြောင်းမှာ - အကာကာသဓာတ်သည် ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရ တည်းဟူသော အကြောင်း ၄-ပါး ကြောင့်ဖြစ်သော စတုဇရုပ်ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

---

(၃) မိဘတို့သည် သားသမီးတို့အပေါ်ဝယ် ကလလရေကြည်တည်စမှစ၍ မေတ္တာ ထားကြသည်ဆိုရာ ထိုကလလရေကြည်၏အရကို တိကျစွာ ကောက်ပြ၍ "ပရမတ္ထတရားတို့သည် ၄-ပါးထက် အပိုအလို ရှိသည်ဟု ဆိုလာလျှင် အဘယ်သို့ ရှင်းလင်းမည်နည်း။ ဖြေဆိုပါ။

ကလလရေကြည်၏အရကို တိကျစွာ ကောက်ပြရသော်-

(၁) ကာယဒသကကလာပ် ၁-စည်း

(၂) ဘာဝဒသကကလာပ် ၁-စည်း

(၃) ဝတ္ထုဒသကကလာပ် ၁-စည်း ကလာပ်စည်း၊ ပေါင်း ၃-စည်း၊ ရုပ်အားဖြင့် ၃၀-ပါးရ၏။

နပုံးဖြစ်က (ဘာဝချို့သဖြင့်) ကလာပ် (၂)စည်း သာရကြပါသည်။

"ပရမတ္ထတရားတို့သည် ၄-ပါးထက် အပိုအလို မရှိပါ။"

အကြောင်းမှာ- ရုပ်ပိုင်းနိဂုံးချုပ်၌ "စိတ်သည်လည်းကောင်း၊ စေတသိက်သည်လည်းကောင်း၊ ရုပ်သည်လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည်လည်းကောင်း ဤသို့လျှင် ပရမတ္ထတရားကို လေးပါးအပြားအားဖြင့် သာလျှင် ဘုရားရှင်တို့သည် ထင်ရှားပြတော်မူကြကုန်၏"

[၂၀၀၃-ခုနှစ်]

(၈) ရုပ်တစ်ခုတည်းကို နှစ်မျိုးခွဲ၍ ဟောထားရာ ထိုရုပ်တို့၏ အမည်တို့ကို ရေးသား၍ ရုပ်ကို မဖြစ် စေနိုင်သော စိတ်တို့ကိုလည်းဖော်ပြပါ။

ရုပ်တစ်ခုတည်းကို နှစ်မျိုးခွဲ၍ ဟောထားရာ ထိုရုပ်တို့၏ အမည်များမှာ-

ဥပစယရုပ်နှင့် သန္တတိရုပ် ဟူသော ဇာတိရုပ်၏ အမည်များပင် ဖြစ်ပါသည်။

<u>ရုပ်ကို မဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်တို့မှာ-</u>

ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် - ၁၀၊ အရူပဝိပါက် - ၄၊ ရဟန္တာတို့၏-စုတိနှင့် အလုံးစုံသော - ပဋိသန္ဓေစိတ် တို့ဖြစ်ကြပါသည်။

---

(၉) အဖွဲ့အစည်း စာရင်းထဲ မပါဝင်သောရုပ်တို့ကို အကြောင်းပြကာ ဖြေဆို၍၊ ဘုရား ရဟန္တာများ အဘယ်စိတ်များဖြင့် ပြုံးတော်မူကြပါသနည်း၊ ဖြေဆိုပါ။

အဖွဲ့အစည်း(ကလာပ်) စာရင်းထဲ မပါဝင်သောရုပ်တို့မှာ-

<u>"ကလာပ်ဝိမုတ်ရုပ် ၅-ပါး"ဖြစ်သော</u>

အာကာသဓာတ် ပရိစ္ဆေဒရုပ် (၁)ပါးနှင့် လက္ခဏာရုပ်(၄)ပါးတို့ ဖြစ်ပါသည်။

အာကာသဓာတ်ပရိစ္ဆေဒရုပ်သည် = ရုပ်ကလာပ်တို့၏ အပိုင်းအခြားမျှသာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း၊

လက္ခဏာရုပ် ၄-ပါးတို့သည် = ရုပ်ကလာပ်တို့၏ ဖြစ်၊တည်၊ ပျက် သဘော လက္ခဏာ မျှသာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊

ကလာပ်စည်းဖွဲ့ရာတွင် မပါဝင်သော ကလာပ်ဝိမုတ်ရုပ် ဖြစ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

<u>ဘုရားရဟန္တာများ ပြုံးတော်မူသောစိတ်များမှာ-</u>

ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ် = ၁-ပါး

မဟာကြိယာ သောမနဿစိတ် = ၄-ပါး တို့ဖြစ်ပါသည်။

(၁၀) ကာမဂုဏ်ကို စက်ဆုပ်သော ဗြဟ္မာတို့၏နေရာ၌ မရနိုင်သော ရုပ်ကလာပ်တို့ကို ရေးသားပြ၍၊ ဘုရား ရဟန္တာတို့ ပရိနိဗ္ဗာန်စံသည့်အခါ ရအပ်သော နိဗ္ဗာန်၏အမည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

ကာမဂုဏ်ကို စက်ဆုပ်သော ဗြဟ္မာတို့၏နေရာ၌ မရနိုင်သော ရုပ်ကလာပ်တို့တွင်–

<u>အသညသတ်ကြဉ် ရူပ (၁၅)ဘုံ၌ မရနိုင်သောကလာပ်စည်း</u>

ဃာနဒသကကလာပ်	= ၁–စည်း
ဇိဝှါဒသကကလာပ်	= ၁–စည်း
ကာယဒသကကလာပ်	= ၁–စည်း
ဣတ္ထိဘာဝဒသကကလာပ်	= ၁–စည်း
ပုမ္ဘာဝဒသကကလာပ်	= ၁–စည်း
အာဟာရဇကလာပ်	= ၂–စည်း
ပေါင်း	= ၇–စည်းကို မရအပ်။

<u>အသညသတ် ဘုံ၌ မရနိုင်သောကလာပ်စည်း</u>

(ဇီဝိတနဝကကလာပ်ကြဉ်သော)	**ကမ္မဇကလာပ်**	= ၈–စည်း
	စိတ္တဇကလာပ်	= ၆–စည်း
(သဒ္ဒနဝကကလာပ်၊ သဒ္ဒလဟုတာဒိဒွါဒသကကလာပ် ဟုဆိုအပ်သော)	**ဥတုဇကလာပ်**	= ၂–စည်း
	အာဟာရဇကလာပ်	= ၂–စည်း
	ပေါင်း	= ၁၈–ပါး မရအပ်။

ဘုရား ရဟန္တာတို့ ပရိနိဗ္ဗာန်စံသည့်အခါ ရအပ်သော နိဗ္ဗာန်၏အမည်မှာ–

ဝိပါက် ကမ္မဇရုပ် ခန္ဓာကြွင်းမရှိ၊ အဆုံးစွန် ပရိနိဗ္ဗာန်စံမှုဖြစ်သော "ခန္ဓနိဗ္ဗာန်၊ သမ္ပရာယိက နိဗ္ဗာန်တည်းဟူသော **အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်**" ဖြစ်ပါသည်။

==

[၂၀၀၄–ခုနှစ်]

(၈) မခွဲမခွာ အမြဲသာ တွဲကာနေသောရုပ်တို့ကို ဖော်ပြ၍၊ "ကံသာမူလ ပဓာန"ဟုဆိုကြရာ ထိုကံဟူသော အများပြောစကားကို တရားသဘောအရ တိကျစွာ ကောက်ပြပါ။

<u>မခွဲမခွာ အမြဲသာ တွဲကာနေသောရုပ်တို့မှာ–</u>

"အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ်" ၈–ပါးဖြစ်သော (မဟာဘုတ် ၄–ပါး၊ ဝဏ္ဏ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဩဇရုပ်) တို့ဖြစ်ပါသည်။

လောကလူသား အသုံးများသည့် "ကံတရားပေါ့"ဟူသော စကားအပြောကို တရားသဘော သို့သွင်းပြရသော်–

ကုသိုလ် စေတနာ – ၂၁ပါး, အကုသိုလ်စေတနာ – ၁၂ပါးဟူ၍ **ကံ– ၃၃** ပါးရှိ၏။

<u>ထိုတွင် အတိတ်ဖြစ်သော</u>	အကုသိုလ်စေတနာ	= ၁၂–ပါး၊
	ကာမကုသိုလ် စေတနာ	= ၈–ပါး၊
	ရူပကုသိုလ်စေတနာ	= ၅–ပါး၊
	ပေါင်း	= ၂၅–ပါး သော ကံတို့သည် ရုပ်ကိုဖြစ်စေ၏။

အရူပ ကုသိုလ်စေတနာ = ၄-ပါး၊
လောကုတ္တရာ ကုသိုလ်စေတနာ = ၄-ပါးတို့သည် ရုပ်ကို မဖြစ်သောကံတရားများ ဖြစ်ကြပါသည်။

---

(၉) နှလုံးသည် စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလျှင် လက်ခံသင့် မသင့် စိစစ်ပြ၍ အဖွဲ့အစည်း အစိတ်အပိုင်းတွင် မပါဝင်သော ရုပ်တို့ကိုလည်း အကြောင်းနှင့်တကွ ဖြေပြပါ။

နှလုံး(ဟဒယဝတ္ထုရုပ်)သည် စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလျှင် လက်ခံရန် မသင့်ပါ။

<u>အကြောင်းမှာ</u>

ထိုဟဒယဝတ္ထုရုပ်သည် ကံကြောင့်ဖြစ်သော ကမ္မဇကေန်ရုပ် ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

အဖွဲ့အစည်း(ကလာပ်) စာရင်းထဲ မပါဝင်သော ရုပ် တို့မှာ-

<u>"ကလာပ်ဝိမုတ်ရုပ် ၅-ပါး"ဖြစ်သော</u>

အာကာသဓာတ် ပရိစ္ဆေဒရုပ် (၁)ပါးနှင့် လက္ခဏာရုပ်(၄)ပါးတို့ ဖြစ်ပါသည်။

အာကာသဓာတ်ပရိစ္ဆေဒရုပ်သည် = ရုပ်ကလာပ်တို့၏ အပိုင်းအခြားမျှသာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊

လက္ခဏာရုပ် ၄-ပါးတို့သည် = ရုပ်ကလာပ်တို့၏ ဖြစ်၊တည်၊ ပျက် သဘော လက္ခဏာ မျှသာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊

ကလာပ်စည်းဖွဲ့ရာတွင် မပါဝင်သော ကလာပ်ဝိမုတ်ရုပ် ဖြစ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

---

(၁၀) အဘယ်ကို ကလလရေကြည်ခေါ်သည်ကို ဖော်ပြ၍၊ ရုပ်တို့၏ ဖြစ်ပျက်ပုံကို ဌာန၊ ကာလအားဖြင့် ခွဲခြားပြပါ။

<u>ကလလရေကြည် ဆိုသည်မှာ-</u>

ယခုဖွားစဖြစ်သော သိုး၏အမွေး (သို့) ဟိမဝန္တာတော၌ သိမ်မွေ့သော ဇာတိမည်သော သားကောင်၏ အမွေး တစ်ချောင်းကို ကြည်လင်သော ဆီ၌နှစ်၍ ဆယ်ယူသောအခါ အမွေးဖျား၌ ငြိကပ်နေသော ဆီပေါက်ပမာဏ ရှိ၏။ အလွန်ကြည်လင်၏။

ယင်းသေးငယ်လှသော ကလလရေကြည်၌ (ကာယ၊ ဘာဝ၊ ဝတ္ထု ကမ္မဇကကလာပ် ၃-စည်း) ရုပ်ပေါင်း ၃၀-နှင့် ပဋိသန္ဓေစိတ်၊ စေတသိက် ခန္ဓာ ၅-ပါးတို့သည် တကွဖြစ်ကြပါသည်။ (နပုံးတို့၌ ဘာဝဒသကကလာပ်ကို မရကြပါ။)

<u>ရုပ်တို့၏ ဖြစ်ပျက်ပုံကို ဌာန၊ ကာလအားဖြင့် ခွဲခြားပြရသော်</u>-

ရုပ်တို့ဖြစ်ပျက်ရာ **ဌာန** (၃)ဌာန ရှိပါသည်၊ **ကာလ** အားဖြင့် (၂) မျိုးရှိပါသည်။

ၚင်းတို့တွင် -<u>**ရုပ်ဖြစ်ရာ (၃) ဌာနမှာ**</u>

၁။ ကာမဘုံ (၁၁)ဘုံ **၂။** အသညသတ်ကြဉ်ရူပ(၁၅)ဘုံ **၃။**အသညသတ်ဘုံတို့ဖြစ်ပါသည်။

<u>**ရုပ်ဖြစ်ပုံကာလ အားဖြင့် (၂) မျိုး**</u>

၁။ ပဋိသန္ဓေအခါ ရုပ်တို့ ဖြစ်ပျက်ပုံနှင့်၊

၂။ ပဝတ္တိအခါ ရုပ်တို့ဖြစ်ပျက်ပုံ အပြားတို့ဖြင့် သိထိုက်ပါသည်။ [သင်္ဂြိုဟ်ရှင်းတမ်း-၃၈၆]

===

[၂၀၀၅–ခုနှစ်]

(၈) အာပေါဓာတ်ကို တွေ့ထိလို့ ရ–မရ ဆုံးဖြတ်ပြ၍ "မီး၌ ရေရှိသည်၊ ရေ၌ မီးရှိသည်"ဟုဆိုကြရာ ရေနှင့်မီး ဘာကိုရွေးမလဲ ခွဲခြား၍ ရ–မရ ရဲရဲကြီး ဆုံးဖြတ်ပေဖန်ပြပါ။

အာပေါဓာတ်ကို တွေ့ထိလို့မရနိုင်ပါ။

အကြောင်းမှာ– အာပေါဓာတ်သည် အလွန်သိမ်မွေ့သည့် အတွက် တွေ့ထိ၍ မရကောင်းသောကြောင့် ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံအဖြစ် မပါဝင်ဘဲ ကြဉ်ထားသော ရုပ်ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

"မီး၌ ရေရှိသည်၊ ရေ၌ မီးရှိသည်"ဟုဆိုကြရာ ရေနှင့်မီး ကို ခွဲခြား၍ မရပါ ။

အကြောင်းမှာ – ရေဟူသော အာပေါဓာတ်လွန်သည့် ရုပ်တရားတို့၌ အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ် ၈–ပါး၊ မီးဟူသော တေဇောဓာတ်လွန်ကဲသည့် ရုပ်တရားတို့၌လည်း အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ် ၈–ပါး ပါဝင်နေပြီး ထိုအဝိနိဗ္ဘောဂရုပ် ၈–ပါးတို့မှာ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ခွဲခြားမရသောရုပ်များဖြစ်သော ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

---

(၉) ကံကြောင့်သာဖြစ်သောရုပ်တို့ကို ဖော်ပြ၍ သီချင်းသံနှင့် ခေါင်းလောင်းသံတို့သည် အဘယ်ကြောင့်ဖြစ်သည်ကိုလည်းခွဲခြားပြပါ။

<u>ကံကြောင့်သာဖြစ်သောရုပ်တို့မှာ–</u>

ကမ္မဇကေန်ဖြစ်သော	=	ပသာဒရုပ်	၅–ပါး၊
	=	ဘာဝရုပ်	၂–ပါး၊
	=	ဟဒယရုပ်	၁–ပါး၊
	=	ဇီဝိတရုပ်	၁–ပါး၊
		ပေါင်း	၉–ပါး တို့ ဖြစ်ပါသည်။

<u>သီချင်းသံသည်</u> –"စိတ်" ကြောင့်ဖြစ်သော စိတ္တဇသဒ္ဒရုပ် ဖြစ်ပါသည်။

<u>ခေါင်းလောင်းသံသည်</u> –"ဥတု" ကြောင့်ဖြစ်သော ဥတုဇသဒ္ဒရုပ် ဖြစ်ပါသည်။

---

(၁၀) ပဒုမ္မာကြာတိုက်၌ ပဋိသန္ဓေနေသော ပဒုမဝတီမိဖုရား၏ သန္တာန်၌ အနည်းဆုံး ရနိုင်သောရုပ်ကလာပ်တို့ကို ရေးသားပြ၍၊ နိဗ္ဗာန်မည်ခြင်းအကြောင်းကိုလည်း ရေးသားပြပါ။

ပဒုမ္မာကြာတိုက်၌ ပဋိသန္ဓေနေသော ပဒုမဝတီမိဖုရား၏ သန္တာန်၌ အနည်းဆုံးရနိုင်သော ရုပ်ကလာပ်တို့မှာ–

ပဋိသန္ဓေအခါ– (သံသေဒဇဖြစ်၍) ကမ္မဇရုပ်များ ဖြစ်ရာအခါ၌ ဃာနဒ္ဒေရုပ်များ ပြည့်စုံစွာ တစ်ပါးတည်း ဖြစ်ကြသောကြောင့် ဇီဝိတနဝကကလာပ်နှင့် ပုမ္ဘာဝဒသကကလာပ်ကြဉ်သော ကမ္မဇကလာပ် (၇) စည်းလုံးကို ရ၏။

နိဗ္ဗာန်မည်ခြင်းအကြောင်းမှာ– သတ္တဝါတို့ကို သံသရာဝဋ်၌ ချုပ်တတ်၊ မြှေးယှက်တတ်သောကြောင့် ဝါန မည်သော တဏှာမှ ထွက်မြောက်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် နိဗ္ဗာန်မည်ပါသည်။

[၂၀၀၆–ခုနှစ်]

(၈) ပျိုမျစ်နုနယ်သော ခန္ဓာ၏ မမြဲမှု၊ ရင့်ရော်မှုတို့သည် မည်သည့်ရုပ်တို့၏ သဘောလက္ခဏာများ ဖြစ်သည်ကို အမည်မျှ ရေးသား၍၊ အာရုံကို ယူတတ်သောရုပ်တို့ကိုလည်း ရောက် မရောက်၏ အစွမ်းဖြင့် ခွဲဝေပြပါ။

ပျိုမျစ်နုနယ်သော ခန္ဓာ၏ မမြဲမှု၊ ရင့်ရော်မှုတို့သည် "အနိစ္စတာရုပ်နှင့် ဇရတာရုပ်" တို့၏ သဘောလက္ခဏာများ ဖြစ်ပါသည်။

<u>အာရုံကို ယူတတ်သောရုပ်တို့ကိုလည်း ရောက် မရောက်၏ အစွမ်းဖြင့် ခွဲဝေပြရသော်–</u>

- စက္ခုပသာဒနှင့် သောတပသာဒရုပ်တို့သည် မိမိထံသို့ လာရောက်သည်ဖြစ်စေ၊ မလာရောက်သည် ဖြစ်စေ မထိရောက် မကပ်ငြိခင်ကပင် အာရုံတို့ကို ယူတတ်သည့် " အသမ္ပတ္တဂါဟကရုပ်များဖြစ်ကြ ပါသည်။
- ဃာန၊ ဇိဝှါ၊ ကာယပသာဒရုပ် (၃)ပါးမှာမူ မိမိထံသို့ ထိရောက်ကပ်ငြိသော အာရုံကိုသာ ယူနိုင်သော "သမ္ပတ္တဂါဟကရုပ်များ" ဖြစ်ကြပါသည်။

---

(၉) အဆီအနှစ်များသော အစာသည် (က) အဘယ်ရုပ်ကို (ခ) အဘယ်အချိန်၌ (ဂ) အဘယ်သို့ ဖြစ်စေသည်ကို ဖြေဆို၍၊ အလောင်းကောင်၌ ကြွင်းကျန်သော ရုပ်ကလာပ်တို့ကိုလည်းရေးသားပြပါ။

<u>အဆီအနှစ်များသော အစာ (ကဗဠီကာရာဟာရဩဇာရုပ်)သည်–</u>

(က) ကာမဘုံသား အဇ္ဈတ္တအာဟာရဇရုပ်ကို

(ခ) အဇ္ဈတ္တ၊ ဗဟိဒ္ဓ အာဟာရနှစ်ပါး အချင်းချင်း ငြိသို့ရောက်၍ ရောနှောမိချိန်၌

(ဂ) ကာမဘုံတွင် ပဝတ္တိအခါ အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ ခဏတိုင်းခဏတိုင်း အာဟာရဇ အဋ္ဌကလာပ်ရုပ် ကို ဖြစ်စေ၏။

<u>အလောင်းကောင်၌ ကြွင်းကျန်သော ရုပ်ကလာပ်တို့မှာ–</u>

ဥတုဇကလာပ် ၄–စည်းမှ – သုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ် နှင့်
– သဒ္ဒနဝကကလာပ် (၂) စည်းသာကြွင်းကျန်ပါသည်။

---

(၁၀) "အဖွဲ့အစည်း" တစ်ခုဝခုတွင် ပါဝင်လိုသောရုပ်၏ ပြည့်စုံရမည့် လက္ခဏာများကို ရေးသားပြ၍ ရုပ–၁၅–ဘုံ၌ မရနိုင်သောရုပ်တို့ကိုလည်း တိကျစွာ ဖော်ပြပါ။

"အဖွဲ့အစည်း" တစ်ခုခုတွင် ပါဝင်လိုသော ရုပ်၏ ပြည့်စုံရမည့် လက္ခဏာများမှာ–

(၁) ဧကုပ္ပါဒ = အတူတကွ ဖြစ်ခြင်း

(၂) ဧကနိရောဓ = အတူတကွ ချုပ်ခြင်း

(၃) ဧကနိဿယ = တူသော မှီရာရှိခြင်း

(၄) သဟဝုတ္တိ = ဤအင်္ဂါ ၃–ပါးနှင့်ညီစွာ အတူတကွ ဖြစ်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

<u>ရူပ ၁၅-ဘုံ၌ မရနိုင်သောရုပ်များမှာ</u>

ဃာနပသာဒရုပ်	၁-ပါး၊
ဇိဝှါပသာဒရုပ်	၁-ပါး၊
ကာယပသာဒရုပ်	၁-ပါး၊
ဘာဝရုပ်	၂-ပါး၊
ပေါင်း	(၅)ပါး တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

===

[၂၀၀၇-ခုနှစ်]

(၈) "တေဇောမပိုင် ဆေးမကိုင်နဲ့"ဟူသောစကား၌ "တေဇော" ဟူသည် အဘယ်နည်း ဖြေဆို၍ ၊ ယောဂီ အများ သိထားဖို့ရန် ဝိပဿ နာ မရှုကောင်းသော ရုပ်တို့ကိုလည်းကောက်ပြခဲ့ပါ။

<u>တေဇောဟူသည်မှာ-</u>

ပရမတ်ရုပ် ၁၈-ပါးတွင် ပါဝင်သော မဟာဘုတ်ရုပ် ၄-ပါးအနက် ချမ်းအေးမှု (သီတ)၊ ပူနွေးမှု (ဥဏှ) ဟု ဆိုအပ်သော မီး၂-ပါး ဖြစ်ပါသည်။

<u>ဝိပဿ နာ မရှုကောင်းသော (အသမ္မသန) ရုပ်တို့မှာ-</u>

အာကာသဓာတ် ပရိစ္ဆေဒရုပ် ၁-ပါး	
ဝိညတ်ရုပ်	၂-ပါး
လဟုတာဒိရုပ်	၃-ပါး
လက္ခဏရုပ်	၄-ပါး
ပေါင်း	၁၀-ပါး ဖြစ်ပါသည်။

---

(၉) "စိတ်ထောင်းတော့ ကိုယ်ကြေ၊ စိတ်ပျိုတော့ ကိုယ်နု" ဟူသော စကားအရ ရုပ်ကိုဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်များကို ရေတွက်ပြပြီး၊ စာဖြေသူတို့သန္တာန်၌ ပဋိသန္ဓေနေခိုက် ရနိုင်သော ရုပ်ကလာပ် များကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။

"စိတ်ထောင်းတော့ ကိုယ်ကြေ၊ စိတ်ပျိုတော့ ကိုယ်နု" ဟူသော စကားအရ ရုပ်ကိုဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်များမှာ-

(ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် -၁၀၊ အရူပဝိပါက် -၄၊ ရဟန္တာတို့စုတိစိတ်နှင့် အလုံးစုံသော ပဋိသန္ဓေစိတ် ကြဉ် သော) စိတ် ၇၅-ပါး၊ စေတသိက် ၅၂-ပါးတို့သည် ရုပ်ကိုဖြစ်စေသောစိတ် (နာမ်တရား)များ ဖြစ်ပါသည်။

စာဖြေသူသည် ပဋိသန္ဓေနေခိုက်ရနိုင်သော ရုပ်ကလာပ်တို့မှာ- **<u>(ကမ္မဇကလာပ် ၉-စည်းမှ)</u>**

(၁)	ကာယဒသက ကလာပ်	၁-စည်း
(၂)	ဣတ္ထိဘာဝဒသက ကလာပ်	၁-စည်း
(၃)	ဝတ္ထုဒသက ကလာပ်	၁-စည်း
	ပေါင်း ကမ္မဇကလာပ်	၃-စည်း ရပါသည်။

---

(၁၀) ရုပ်လေးပါးဖြစ်ပုံကို ဥပမာဆောင်၍ ထင်ရှားအောင် ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ ရူပဘုံ၌ ပဝတ္တိအခါ ရနိုင်သော ရုပ်များကိုလည်း ရေတွက်ခဲ့ပါ။

<u>ရုပ်လေးပါးတို့ ဖြစ်ပုံကို ဥပမာဆောင်ကာ ထင်အောင်ပြရသော်–</u>

ကံ, စိတ်, ဥတု၊ အာဟာရ အကြောင်းလေးဖြာကြောင့်ဖြစ်သော ရုပ်ကလာပ် အစဉ်သည် ကာမဘုံ၌ ဆီမီးအလျှံကဲ့သို့ လည်းကောင်း၊ မြစ်ရေအလျဉ်ကဲ့သို့ လည်းကောင်း၊ အသက်ရှည်သမျှ ကာလပတ်လုံး မပြတ်မစဲ တဖွဲဖွဲ ဖြစ်ပါသည်။ [သင်္ဂြိုဟ် ရှင်းတမ်း–နှာ ၃၈၀]

ရူပဘုံ၌ ရထိုက်သော ရုပ်များ–

<u>(က) အသညသတ်ကြဉ်သော ရူပ ၁၅–ဘုံ၌ ရထိုက်သော ရုပ်များမှာ–</u>

မဟာဘုတ်ရုပ်	၄–ပါး
စက္ခုပသာဒ၊ သောတပသာဒရုပ်	၂–ပါး
ဂေါစရရုပ် (ဝဏ္ဏ၊ သဒ္ဒ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ)	၄–ပါး
ဟဒယရုပ်	၁–ပါး
ဇီဝိတရုပ်	၁–ပါး
အာဟာရရုပ် (ဩဇ)	၁–ပါး
အာကာသဓာတ် ပရိစ္ဆေဒရုပ်	၁–ပါး
ဝိညတ်ရုပ်	၂–ပါး
လဟုတာဒိရုပ်	၃–ပါး
လက္ခဏရုပ်	၄–ပါး
ပေါင်း	၂၃–ပါး ဖြစ်ပါသည်။

<u>(ခ) အသညသတ်ဘုံ၌ ရထိုက်သောရုပ်များ</u>

မဟာဘုတ်ရုပ်	၄–ပါး
ဂေါစရရုပ် (ဝဏ္ဏ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ)	၃–ပါး
ဇီဝိတရုပ်	၁–ပါး
အာဟာရရုပ် (ဩဇ) ၁–ပါး	
အာကာသဓာတ် ပရိစ္ဆေဒရုပ်	၁–ပါး
လဟုတာဒိရုပ်	၃–ပါး
လက္ခဏရုပ်	၄–ပါး
ပေါင်း	၁၇–ပါး ဖြစ်ပါသည်။

==

[၂၀၀၈–ခုနှစ်]

(၈) အာဟာရပြည့်ဝမှ လူကျန်းမာသည်ဟုဆိုရာ အစားအစာတွင် ပါဝင်သော အာဟာရဓာတ်တို့သည် အဘယ်အခါမှစ၍ လူကို အားဖြစ်စေပါသနည်း၊ ဖြေဆို၍ (က) ရုပ်ကို မဖြစ်စေနိုင်သောစိတ်၊ (ခ) ရုပ်ကိုသာ ဖြစ်စေနိုင်သောစိတ်တို့ကိုလည်း ရေးပြခဲ့ပါ။

အာဟာရပြည့်ဝမှ လူကျန်းမာသည်ဟုဆိုရာ အစားအစာတွင် ပါဝင်သော အာဟာရဓာတ် (ဗဟိဒ္ဓဩဇ)တို့သည်– ကိုယ်တွင်းရှိ အဇ္ဈတ္တဩဇနှင့် ပူးပေါင်းပြီး ဌီသို့ ရောက်၍ ရောနှောမိချိန်မှစ၍ လူကို အားဖြစ်စေပါသည်။

<u>**ရုပ်ကို မဖြစ်စေနိုင်သောစိတ်တို့မှာ–**</u>

ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀–ပါး၊

အရူပဝိပါက်စိတ် ၄–ပါး၊

ရဟန္တာတို့၏ စုတိစိတ်နှင့် အလုံးစုံသော ပဋိသန္ဓေစိတ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

<u>**ရုပ်ကိုသာ ဖြစ်စေနိုင်သောစိတ်တို့မှာ–**</u>

မနောဓာတ်	၃–ပါး
တဒါရုံ	၁၁–ပါး
ရူပဝိပါက်စိတ်	၅–ပါး
ပေါင်း	၁၉–ပါး ဖြစ်ပါသည်။

---

(၉) လူတစ်ယောက် အမှန်တကယ် သေ မသေ သိနိုင်ရန် မည်သည့်အရာတို့ဖြင့် တိုင်းတာ ဆုံးဖြတ်ရမည်နည်း။ အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်နည်းအရ ဖြေဆိုပြ၍ လူ့ခန္ဓာကိုယ်ရှိ ဝတ္ထုများ အနက် (က)လူနှင့် အတူ သေသောရုပ် (ခ) လူသေပြီးမှ သေသောရုပ် (ဂ) လူပင်သေသော်လည်း မသေဘဲ ဆက်လက်ဖြစ်နေဆဲသောရုပ်တို့ကိုလည်း ထုတ်ပြခဲ့ပါ။

လူတစ်ယောက် အမှန်တကယ် သေ မသေ သိနိုင်ရန် တိုင်းတာ ဆုံးဖြတ်ရမည့်အရာတို့မှာ–

(၁) အာယု – ဟုခေါ်သော အသက်၊ (ဇီဝိတရုပ်နှင့် ဇီဝိတိန္ဒြေစေတသိက်)

(၂) ဥသ္မာ – ဟုခေါ်သော ကိုယ်ငွေ့တေဇော

(၃) ဝိညာဏံ – ဟုခေါ်သော စုတိဝိပါက်စိတ်

ဤသုံးပါးသောတရားတို့ တစ်ပြိုင်နက် ချုပ်လျှင် သေသည်ဟု ခေါ်ပါသည်။

<u>**လူ့ခန္ဓာရှိ ရုပ်ဝတ္ထုများအနက်–**</u>

(က) လူနှင့်အတူ သေသောရုပ် – ကမ္မဇရုပ်

(ခ) လူသေပြီးမှ သေသောရုပ် – စိတ္တဇရုပ်နှင့် အာဟာရဇရုပ်

(ဂ) လူပင်သေသော်လည်း မသေဘဲ ဆက်လက်ဖြစ်နေဆဲရုပ် – ဥတုဇရုပ် တို့ ဖြစ်ပါသည်။

---

(၁၀) ဗုဒ္ဓဘာသာတို့၏ ရည်မှန်းချက် ပန်းတိုင်ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်မည်ပုံနှင့် ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ နိဗ္ဗာန်ကို မှန်းဆ၍ သိနိုင်ပုံတို့ကို ရေးပြခဲ့ပါ။

(၁) လပြည့်ဝန်းကို မျက်စိဖြင့် ဒိဋ္ဌပစ္စက္ခ မြင်ရသလို နိဗ္ဗာန်ကို မဂ်ဉာဏ် ၄–ပါးတည်းဟူသော ဓမ္မစက္ခု ဖြင့် ဒိဋ္ဌပစ္စက္ခမြင်အပ် မျက်မှောက်ပြုအပ်၏။

(၂) မဂ်၊ ဖိုလ်၊ ဝေါဟာရတွက်၊ ဝေါဒါနီ၊ အာဝဇ္ဇန်း၊ ပစ္စဝေက္ခဏာဇောတို့၏ အာရုံ ဖြစ်၏။

(၃) လောကုတ္တရာဇာတ် ဖြစ်၍၊ တဏှာ၏ အာရုံပြုခြင်း မခံရသော တရားဖြစ်၏။

<u>ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ နိဗ္ဗာန်ကို မှန်းဆ၍ သိနိုင်ပုံမှာ</u>

ပုထုဇဉ်တွေတို့မှာ နိဗ္ဗာန်ကိုတိုက်ရိုက်အာရုံမပြုနိုင်သောကြောင့်၊ နိဗ္ဗာန်ကို ရည်မှန်း၍ ဆုတောင်းရာ ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးဖြန်းရာ စသည်တို့၌ အနုမာနဉာဏ်ဖြင့် ရော်ရမ်းမှန်းဆလျက် နိဗ္ဗာန်၏ အေးငြိမ်းပုံ အခြင်းအရာ အာကာရ ပညတ်လောက်ကို အာရုံပြုနိုင်ပါသည်။ [ဘာသာဋီကာ -၆၅၈]

==

[၂၀၀၉–ခုနှစ်]

(၈) "ရယ်သောသူသည် အသက်ရှည်၏။"ဟု ဆိုကြရာ ရယ်ရွှင်မှုကို ဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်တို့ကို ဖော်ပြ၍ "တေဇောမပိုင် ဆေးမကိုင်နှင့်"ဟူသော ဆိုရိုးစကားအရ၊ တေဇောဓာတ်ဟူသည် အဘယ်ကို ဆိုလိုပါသနည်း ဖြေဆိုပါ။

ရယ်သောသူသည် အသက်ရှည်၏။"ဟု ဆိုကြရာ ရယ်ရွှင်မှုကို ဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်များမှာ–

လောဘမူ သောမနဿ စိတ်	၄–ပါး
မဟာကုသိုလ် သောမနဿ စိတ်	၄–ပါး
ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်	၁–ပါး
မဟာကြိယာ သောမနဿ စိတ်	၄–ပါး
ပေါင်း ကာမာဝစရသောမနဿ စိတ်	၁၃–ပါး ဖြစ်ပါသည်။

"တေဇောမပိုင် ဆေးမကိုင်နှင့်"ဟူသောဆိုရိုးစကားအရ၊ တေဇောဓာတ်ဟူသည်မှာ–

ပရမတ်ရုပ် ၁၈–ပါးတွင် ပါဝင်သော မဟာဘုတ်ရုပ် ၄–ပါးအနက် ချမ်းအေးမှု(သီတ)၊ ပူနွေးမှု (ဥဏှ) ဟုဆိုအပ်သော မီး ၂–ပါး ဖြစ်ပါသည်။

---

(၉) စိတ်ဟူသော အကြောင်းတရားက ရုပ်ကို ဖြစ်စေနိုင်ရာ (က) ဖြစ်စေနိုင်သောစိတ် (ခ) မဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်တို့ကို ခွဲခြားပြ၍၊ မည်သည့်အကြောင်းတရားကြောင့်မျှ မဖြစ်သောရုပ်တို့ကိုလည်း အကြောင်းနှင့်တကွ ဖြေဆိုပါ။

<u>(က) ရုပ်ကိုဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်များမှာ–</u>

(ဒွေပဉ္စဝိညာဉ် -၁၀၊ အရူပဝိပါက်-၄၊ ရဟန္တာတို့ စုတိစိတ်နှင့် အလုံးစုံသော ပဋိသန္ဓေစိတ် ကြဉ်သော်) စိတ် ၇၅–ပါး၊ စေတသိက် ၅၂–ပါးတို့သည် ရုပ်ကို ဖြစ်စေသော စိတ်(နာမ်) များ ဖြစ်ပါသည်။

<u>(ခ) ရုပ်ကို မဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်များမှာ–</u>

ဒွေပဉ္စဝိညာဉ်–၁၀၊ အရူပါဝိပါက်–၄၊ ရဟန္တာတို့ စုတိစိတ်နှင့် အလုံးစုံသော ပဋိသန္ဓေစိတ်များ ဖြစ်ပါသည်။

<u>မည်သည့်အကြောင်းတရားကြောင့်မျှ မဖြစ်သော ရုပ်တို့မှာ–</u>

ဥပစယရုပ်၊ သန္တတိရုပ်၊ ဇရတာရုပ်၊ အနိစ္စတာရုပ်ဟူသော လက္ခဏရုပ် ၄–ပါး ဖြစ်ပါသည်။

အကြောင်းမှာ–

လက္ခဏာရုပ် ၄-ပါးသည် နိပ္ဖန္နရုပ်တို့၏ ဖြစ်၊ တည်၊ ပျက် အမှတ်လက္ခဏာမျှသာဖြစ်၍ မည်သည့် အကြောင်းတရားကြောင့်မျှ မဖြစ်နိုင်သော ရုပ်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

---

(၁၀) ပဋိသန္ဓေအခါ၌ဖြစ်သော သတ္တဝါ သုံးမျိုးတို့ကို ဖော်ပြ၍၊ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် သူတော်စင်တို့၏ ရည်မှန်းချက် ပန်းတိုင်ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်တွင် မည်ကဲ့သို့ ဂုဏ်ကျေးဇူးများရှိပါသနည်း။အဘိဓမ္မာအလိုကျတင်ပြ ဆွေးနွေးပါ။

<u>ပဋိသန္ဓေအခါ၌ဖြစ်သော သတ္တဝါ သုံးမျိုးမှာ-</u>

၁။ သံသေဒဇ သတ္တဝါ

၂။ ဥပပါတ် သတ္တဝါ

၃။ ဇလာဗုဇ - အဏ္ဍဇ ခေါ် ဂဗ္ဘသေယျက သတ္တဝါတို့ ဖြစ်ပါသည်။

<u>နိဗ္ဗာန်၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးများမှာ</u>

(၁) အစ္စုတံ - စုတေရွေ့လျော သေဆုံးမှုသဘော မရှိသောတရား။

(၂) အစ္စန္တံ - စုတိဟူသော အဆုံးအပိုင်းအခြားမှ လွန်မြောက်သောတရား။

(၃) အသင်္ခတ - ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရ တည်းဟူသော အကြောင်းတရားတို့ဖြင့် ပြုပြင်စီရင်ခြင်း မခံရသောတရား။

(၄) အနုတ္တရံ - မိမိထက် လွန်မြတ်သောတရား မရှိသောတရား။

(၅) ပဒံ - အရိယာတို့သာ ရောက်သင့် ရောက်အပ်သောတရား ဖြစ်ပါသည်။

[၂၀၁၀-ခုနှစ်]

(၈) "တရားရှာ ကိုယ်မှာတွေ့" ဟူသော လောက ဆိုရိုးစကား မှန် မမှန် အဘိဓမ္မာစံဖြင့် ဖြေဆို၍၊ ပရမတ်အစစ်-ခတ်အနှစ်ဟူသော စကားအရ ပရမတ်အစစ်ဖြစ်သောတရားများကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

(သလက္ခဏရူပံ သမ္မသနရူပံ-ဟူသော သင်္ဂဟပါဠိကို ထောက်၍)သတ္တဝါတို့ ခန္ဓာကိုယ်ရှိ နိပ္ဖန္နရုပ်-၁၈ သည်လက္ခဏာယာဉ်သုံးပါးတင်၍ ဝိပဿနာရှုပွါးထိုက်သောရုပ်တရားဖြစ်သောကြောင့် "တရားရှာ ကိုယ်မှာတွေ့" ဟူသော လောကဆိုရိုးစကားမှန်ပါသည်။ (အဘိဓမ္မာသဘောနှင့်လည်းညီပါသည်။ [ကိုင်းကုန်းသင်္ဂြိုဟ်ဆိုရိုးကျမ်း-၄၀၉]

<u>ပရမတ်အစစ်ဖြစ်သော တရားများမှာ-</u>

(အထည်ကိုယ် ရစကောင်းသော မိမိဆိုင်ရာလက္ခဏာရှိသော သဘာဝဓမ္မခေါ်)-

စိတ်	-	၈၉-ပါး၊
စေတသိက်	-	၅၂-ပါး၊
နိပ္ဖန္နရုပ်	-	၁၈-ပါး၊
နိဗ္ဗာန်	-	၁-ပါး တို့ဖြစ်ပါသည်။ [သမုစ္စည်းပိုင်း မေးခွန်း]

---

(၉) စိတ်ကြောင့် ရုပ်ဖြစ်သည်ဟုဆိုလျှင် (က) အဘယ်စိတ်က (ခ) အဘယ်ရုပ်ကို (ဂ) အဘယ်မှစ၍ (ဃ) အဘယ်ခဏ၌ ဖြစ်ပါသနည်း။ ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာအရ အသီးသီး ခွဲခြားဖြေဆိုပါ။

စိတ်ကြောင့် ရုပ်ဖြစ်သည်ဟုဆိုလျှင်–

(က) (ဒွေပဉ္စဝိညာဉ် ၁၀–ပါး၊ အရူပဝိပါက်စိတ် ၄–ပါး၊ ရဟန္တာတို့စုတိ၊ အလုံးစုံသော ပဋိသန္ဓေကြဉ်သော) စိတ် ၇၅–ပါးက၊

(ခ) စိတ္တဇရုပ် ၁၅–ပါးကို

(ဂ) ပဋိသန္ဓေနောင် ပဌမဘဝင်၏ ဥပါဒ်ခဏမှစ၍

(ဃ) ပဝတ္တိအခါ စိတ်တို့၏ ဥပါ ဒ် ခဏတိုင်း ခဏတိုင်း၌ ဖြစ်စေပါသည်။

---

(၁၀) အဘယ်ကြောင့် အဘယ်တရားကို ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် တို့၏ ဦးတည်ချက် နိဗ္ဗာန်ဟု ခေါ်ပါသနည်း၊ ဖြေဆို၍ ယင်းနိဗ္ဗာန်၏ ဂုဏ်ထူးဝိသေသ တို့ကိုလည်း ဖော်ထုတ်ပြပါ။

<u>နိဗ္ဗာန်ဟူသည်–</u>

(၁) လပြည့်ဝန်းကို မျက်စိဖြင့် ဒိဋ္ဌပစ္စက္ခ မြင်ရသလို နိဗ္ဗာန်ကို မဂ်ဉာဏ် ၄–ပါးတည်းဟူသော ဓမ္မစက္ခု ဖြင့် ဒိဋ္ဌပစ္စက္ခမြင်အပ် မျက်မှောက်ပြုအပ်၏။

(၂) မဂ်၊ ဖိုလ်၊ ဂေါတြဘူ၊ ဝေါဒါန်၊ အာဝဇ္ဇန်း၊ ပစ္စဝေက္ခဏာဇောတို့၏ အာရုံ ဖြစ်၏။

(၃) လောကုတ္တရာဇာတ် ဖြစ်၍၊ တဏှာ၏ အာရုံပြုခြင်း မခံရသော တရားဖြစ်၏။

<u>နိဗ္ဗာန်၏ ဂုဏ်ထူးဝိသေသများမှာ–</u>

(၁) အစ္စုတံ – စုတေရွေ့လျော သေဆုံးမှုသဘော မရှိသောတရား။

(၂) အစ္စန္တံ – စုတိဟူသော အဆုံးအပိုင်းအခြားမှ လွန်မြောက်သောတရား။

(၃) အသင်္ခတ – ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရ တည်းဟူသော အကြောင်းတရားတို့ဖြင့် ပြုပြင်စီရင်ခြင်း မခံရသောတရား။

(၄) အနုတ္တရံ – မိမိထက် လွန်မြတ်သောတရား မရှိသောတရား။

(၅) ပဒံ – အရိယာတို့သာ ရောက်သင့် ရောက်အပ်သောတရား ဖြစ်ပါသည်။

[၂၀၁၁–ခုနှစ်]

(၈) ရုပ်ဖြစ်ကြောင်းတရား လေးပါးတွင် ပါဝင်သော စိတ်အရ မယူရသော စိတ်တို့ကို ရေးပြ၍၊ ရုပ်ကို ဖြစ်စေသော ရုပ်တို့ကိုလည်း ရေးပြပါ။

<u>ရုပ်ဖြစ်ကြောင်းတရား လေးပါးတွင် ပါဝင်သော စိတ်အရ မယူရသော စိတ်တို့မှာ–</u>

အရူပဝိပါက်စိတ် ၄–ပါး၊ ဒွေပဉ္စဝိညာဉ်စိတ် ၁၀–ပါး၊ ရဟန္တာတို့ စုတိစိတ်နှင့် အလုံးစုံသော ပဋိသန္ဓေစိတ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

<u>ရုပ်ကိုဖြစ်စေသောရုပ်တို့မှာ–</u>

ဥတု(တေဇောဓာတ်)နှင့်

အာဟာရ (ကာဗဠီကာရာဟာရ)ရုပ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

---

(၉) သုဒ္ဓဋ္ဌက ကလာပ်အမျိုးအစားတို့ကို ရေးပြ၍ "ကလာပ်မဝင်၊ ရုပ်ငါးအင်" ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

သုဒ္ဓဋ္ဌက ကလာပ်အမျိုးအစားတို့မှာ-

စိတ္တဇသုဒ္ဓဋ္ဌက ကလာပ်၊ ဥတုဇသုဒ္ဓဋ္ဌက ကလာပ်၊ အာဟာရဇသုဒ္ဓဋ္ဌက ကလာပ် တို့ဖြစ်ပါသည်။

"ကလာပ်မဝင်၊ ရုပ်ငါးအင်"မှာ

(၁) အာကာသဓာတ် ပရိစ္ဆေဒရုပ် ၁-ပါး

(၂) လက္ခဏရုပ် ၄-ပါး ၊ ပေါင်း **(၅)**ပါးတို့ဖြစ်ပါသည်။

---

(၁၀) ရုပ်လေးပါးတို့၏ ဖြစ်စဉ်၊ ချုပ်စဉ်တို့ကို သိသာရုံမျှ ရေးသားပြ၍ နိဗ္ဗာန်အပြားကိုလည်း သဘာဝ အာကာရအားဖြင့် ခွဲခြားရေးသားပြပါ။

ရုပ်လေးပါးတို့၏ ဖြစ်စဉ်

ပဋိသန္ဓေစိတ်၏ ဥပါဒ်ကမ္မဇရုပ်၊ ဥတုဇရုပ်၊ စိတ္တဇရုပ်၊ အာဟာရဇရုပ် [သင်္ဂြိုဟ်ရှင်းတမ်း-၃၈၀]

ရုပ်လေးပါးတို့၏ ချုပ်စဉ်မှာ

ကမ္မဇရုပ်၊ စိတ္တဇရုပ်၊ အာဟာရဇရုပ်၊ ဥတုဇရုပ် [သင်္ဂြိုဟ်ရှင်းတမ်း-၃၈၁]

နိဗ္ဗာန်သည် သဘာဝအားဖြင့်

ငြိမ်းအေးခြင်း သန္တိလက္ခဏာဟူသော သဘာဝအားဖြင့် တစ်ပါးသာရှိ၏။

အာကာရအားဖြင့်

(၁) ရာဂစသောကြောင့်ကြဖွယ် ပလိဗောဓ အမျိုးမျိုးမှ ကင်းငြိမ်သုဉ်းဆိတ်သော **သုညတနိဗ္ဗာန်**

(၂) ရာဂနိမိတ်စသော ဘေးရန်အပေါင်းနှင့် မဆက်ဆံသော **အနိမိတ္တနိဗ္ဗာန်**

(၃) အာသာ၊ တဏှာ စသော တောင့်တမှု၊ ပူပန်မှုတို့နှင့် မဆက်ဆံသော **အပ္ပဏိဟိတနိဗ္ဗာန်**ဟု ၃-ပါး အပြားရှိ၏။

[၂၀၁၂-ခုနှစ်]

(၇) ရုပ် ၂၈ ပါးကို အမည် ၂ မျိုး၊ အမည် ၁၁ မျိုးနည်း တို့အားဖြင့် အကျဉ်းချုပ် ရေတွက်ပြ၍၊ဘယ်သူခွဲခွဲ အမြဲစည်းလုံးမည် ဟုဆိုရလောက်အောင် မခွဲမခွါ အမြဲသာ တွဲနေသော ရုပ်တို့ကိုလည်း ရေးပြပါ။

ရုပ် ၂၈ ပါးကို အမည် ၂ မျိုးအားဖြင့်

၁။ မဟာဘုတ်ရုပ်

၂။ ဥပါဒါရုပ်

အမည် ၁၁ မျိုးနည်းအားဖြင့်

၁။ မဟာဘုတ်ရုပ်
၂။ ပသာဒရုပ်
၃။ ဂေါစရရုပ်
၄။ ဘာဝရုပ်
၅။ ဟဒယရုပ်
၆။ ဇီဝိတရုပ်
၇။ အာဟာရရုပ်
၈။ ပရိစ္ဆေဒရုပ်
၉။ ဝိညတ်ရုပ်
၁၀။ ဝိကာရရုပ်
၁၁။ လက္ခဏရုပ် တို့ဖြစ်ကြပါသည်။

ဘယ်သူခွဲခွဲ အမြဲစည်းလုံးမည် ဟုဆိုရလောက်အောင် မခွဲမခွါ အမြဲသာတွဲနေသော ရုပ်တို့မှာ-

ပထဝီ၊ အာပေါ၊ တေဇော၊ ဝါယော၊ ဝဏ္ဏ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဩဇရုပ် တို့ဖြစ်ပါသည်။

(၈) စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သောရုပ်အစုတွင် မပါဝင်သောစိတ်တို့ကို ရေးသားပြ၍ ဝိညတ် စသည်တို့နှင့် မရောမယှက် သက်သက် သီးသန့်ဖြစ်သော ရုပ်တို့ကိုလည်း ဖော်ထုတ်ပြပါ။

<u>စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သောရုပ်အစုတွင် မပါဝင်သောစိတ်တို့မှာ–</u>

အရူပဝိပါက်စိတ် ၄–ပါး၊ ဒွေပဉ္စဝိညာဉ်စိတ် ၁၀–ပါး၊ ရဟန္တာတို့ စုတိစိတ်နှင့် အလုံးစုံသော ပဋိသန္ဓေစိတ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

<u>ဝိညတ်စသည်တို့နှင့် မရောမယှက် သက်သက် သီးသန့်ဖြစ်သော ရုပ်တို့မှာ–</u>

မနောဓာတ် – ၃၊ တဒါရုံ – ၁၁၊ ရူပဝိပါက် – ၅ ပေါင်း(၁၉)ပါးသောစိတ်တို့ကြောင့် ဖြစ်သော စိတ္တဇရုပ်တို့သည် ဝိညတ်စသည်တို့နှင့် မရောယှက်သော စိတ္တဇရုပ် သီးသန့် ဖြစ်သောရုပ်မည်၏။

---

(၉) ကလလရေကြည် အမည်ရသော ကလာပ်စည်းတို့၏ အမည်တို့ကို ရေးသားပြ၍ ကမ္ဘာဦးလူသားများ ချို့တဲ့သောရုပ်ကလာပ်တို့ကိုလည်း ဖော်ထုတ်ပြပါ။

<u>ကလလရေကြည် အမည်ရသော ကလာပ်စည်းတို့၏ အမည်တို့မှာ</u>

၁။ ကာယဒသကကလာပ်

၂။ ဘာဝဒသကကလာပ်

၃။ ဝတ္ထုဒသကကလာပ် တို့ဖြစ်ပါသည်။

<u>ကမ္ဘာဦးလူသားများ ချို့တဲ့သောရုပ်ကလာပ်မှာ</u>

ဘာဝဒသကကလာပ်ဖြစ်ပါသည်။

---

(၁၀) သညာမရှိသောဘုံတို့၌ ရထိုက်သမျှသော ရုပ်တို့ကို ဖော်ထုတ်ပြ၍၊ ရုပ်တို့၏ ဖြစ်ပျက်ပုံကို ဘယ်ဌာန အဘယ်အပြားတို့ဖြင့် သိထိုက်သည်ကိုလည်း ဖြေဆိုပြပါ။

<u>သညာမရှိသောဘုံတို့၌ ရထိုက်သမျှသော ရုပ်တို့မှာ</u>

၁။ အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ် ၈ ပါး

၂။ ဇီဝိတရုပ်	=	၁ ပါး
၃။ ပရိစ္ဆေဒရုပ်	=	၁ ပါး
၄။ လဟုတာဒိရုပ်	=	၃ ပါး
၅။ လက္ခဏရုပ်	=	၄ ပါး
ပေါင်း	=	၁၇ ပါးဖြစ်ပါသည်။

ရုပ်တို့၏ ဖြစ်ပျက်ပုံကို ဘယ်ဌာန အဘယ်အပြားတို့ဖြင့် သိထိုက်သည်ကိုဖြေဆိုခြင်း–

ရုပ်တို့ဖြစ်ပျက်ရာ ဌာန (၃)ဌာန ရှိပါသည်၊ ရုပ်ဖြစ်ပုံအပြားအားဖြင့် (၂) မျိုးရှိပါသည်။

၎င်းတို့တွင် – **<u>ရုပ်ဖြစ်ရာ (၃) ဌာနမှာ</u>** **၁။** ကာမဘုံ (၁၁)ဘုံ **၂။** အသညသတ်ကြဉ်ရူပ(၁၅)ဘုံ **၃။**အသညသတ်ဘုံတို့ဖြစ်ပါသည်။

<u>ရုပ်ဖြစ်ပုံအပြားအားဖြင့် (၂) မျိုး</u>

၁။ ပဋိသန္ဓေအခါ ရုပ်တို့ ဖြစ်ပျက်ပုံနှင့်၊

၂။ ပဝတ္တိအခါ ရုပ်တို့ဖြစ်ပျက်ပုံ အပြားတို့ဖြင့် သိထိုက်ပါသည်။

[သင်္ဂြိုဟ်ရှင်းတမ်း–၃၈၆/ကိုင်းကုန်းသင်္ဂြိုဟ်ဆိုရိုးကျမ်း–၄၀၅]

[၂၀၁၃–ခုနှစ်]

(၇) ပရမတ်အစစ် ဓာတ်အနှစ် ဟုဆိုကြရာ ရုပ်ပရမတ်ကို အစစ် အတု ခွဲခြားပြ၍ ဘယ်သူခွဲခွဲ ဒို့မကွဲ အမြဲစည်းလုံးမည် ဟုဆိုရလောက်အောင် ခွဲခြား၍ မရကောင်းသော ရုပ်တို့၏ အမည်စာရင်းကိုလည်း ပြုစုပြပါ။

ပရမတ်အစစ် ဓာတ်အနှစ် ဟုဆိုကြရာ ရုပ်ပရမတ်က အစစ် အတု ခွဲခြားပြရသော်–

(က) ရုပ်အစစ်		(ခ) ရုပ်အတု	
၁။ မဟာဘုတ်	– ၄ ပါး	၁။ ပရိစ္ဆေဒရုပ်	– ၁ ပါး
၂။ ပသာဒရုပ်	– ၅ ပါး	၂။ ဝိညတ်ရုပ်	– ၂ ပါး
၃။ ဂေါစရရုပ်	– ၄ ပါး	၃။ ဝိကာရရုပ်	– ၃ ပါး
၄။ ဘာဝရုပ်	– ၂ ပါး	၄။ လက္ခဏရုပ်	– ၄ ပါး
၅။ ဇီဝိတရုပ်	– ၁ ပါး။	ပေါင်း	– ၁၀ ပါး
၆။ ဟဒယရုပ်	– ၁ ပါး		
၇။ အာဟာရရုပ်	– ၁ ပါး		
ပေါင်း	– ၁၈ ပါး		

ဘယ်သူခွဲခွဲ ဒို့မကွဲ အမြဲစည်းလုံးမည် ဟု ဆိုရလောက်အောင် ခွဲခြား၍ မရကောင်းသော ရုပ်တို့၏ အမည်စာရင်းမှာ–

၁။ ပထဝီ ၂။ အာပေါ ၃။ တေဇော ၄။ ဝါယော ၅။ ဝဏ္ဏ
၆။ ဂန္ဓ ၇။ ရသ ၈။ ဩဇရုပ်တို့ဖြစ်ပါသည်။

---

(၈) စေတနာမှန်သော ကံတရားဟုဆိုကြရာ (က) မှန်ကန်သောစေတနာ (ခ) မမှန်ကန်သောစေတနာ တို့ကို ကံကြောင့် ဖြစ်ကြရသော ရုပ်တရားများ ရှုကာ ခွဲခြားသုံးသပ်ပြ၍၊ မိုးချုန်းသံစကားပြောသံတို့ ဖြစ်ပေါ်လာရခြင်းအကြောင်းရင်း အခြေခံတရားတို့ကိုလည်း ရေးသားပြပါ။

စေတနာမှန်သော ကံတရားဟုဆိုကြရာ

(က) မှန်ကန်သောစေတနာ ဟူသည်မှာ

မဟာကုသိုလ် ၈ ပါး
ရူပကုသိုလ် ၅ ပါး နှင့်ယှဉ်သောစေတနာ၊ ထိုစေတနာ(၁၃)ပါးကြောင့် ဖြစ်သော ရုပ်ကို **ကုသိုလ်ကမ္မဇ** ရုပ်ဟုခေါ်သည်။

(ခ) မမှန်ကန်သောစေတနာ ဟူသည်မှာ

အကုသိုလ်စိတ် ၁၂ ပါး နှင့်ယှဉ်သောစေတနာ၊ ထိုစေတနာ(၁၃)ပါးကြောင့် ဖြစ်သော ရုပ်ကို **အကုသိုလ်ကမ္မဇ** ရုပ်ဟုခေါ်သည်။

မိုးချုန်းသံဖြစ်ပေါ်လာရခြင်းအကြောင်းရင်း – ဥတု
စကားပြောသံဖြစ်ပေါ်လာရခြင်းအကြောင်းရင်း – စိတ် တို့ဖြစ်ပါသည်။

---

(၉) အမိဝမ်းခေါင်း ကိန်းအောင်းကြပြား သတ္တဝါများတွင် ပဋိသန္ဓေအခါ ဖြစ်နိုင်သော ရုပ်ကလာပ်တို့ကို အမြဲ / တခါတရံ အားဖြင့် ခွဲခြားပြ၍၊ ကံကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်တို့၏ နောက်ဆုံးဖြစ်ရာ ကာလနှင့် နောက်ဆုံးချုပ်ရာ ကာလတို့ကို အဘိဓမ္မာ အမြင်ဖြင့် တင်ပြပါ။

အမိဝမ်းခေါင်း ကိန်းအောင်းကြပြား သတ္တဝါများတွင် ပဋိသန္ဓေအခါ ဖြစ်နိုင်သော ရုပ်ကလာပ်တို့မှာ–

<u>အမြဲအားဖြင့်</u>	**<u>တခါတရံအားဖြင့်</u>**
၁။ ကာယဒသကကမ္မဇကလာပ်	၁။ ကာယဒသကကမ္မဇကလာပ်
၂။ ဘာဝဒသကကမ္မဇကလာပ်	၃။ ဝတ္ထုဒသကကမ္မဇကလာပ် တို့ဖြစ်ပါသည်။
၃။ ဝတ္ထုဒသကကမ္မဇကလာပ် တို့ဖြစ်ပါသည်။	

<u>ကံကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်တို့၏ နောက်ဆုံးဖြစ်ရာကာလ</u>

စုတိစိတ်မှ ပြန်၍ရေသော် ၁၇ ချက်မြောက်သော စိတ်၏ ဥပါဒ်ခဏ။

<u>နောက်ဆုံးချုပ်ရာ ကာလ</u>

စုတိစိတ်၏ ဘင်ကာလတို့ဖြစ်ပါသည်။

---

(၁၀) ရူပဘုံသား ဗြဟ္မာကြီးများ သန္တာန်၌ ကာမစိတ်ဓာတ်ကို ပွားစေတတ်သော ဘာဝရုပ်တို့ ရနိုင်/မရနိုင် ခွဲခြားပြ၍၊ အိုနာသေရေး ဒုက္ခဘေးတို့၏ ကင်းရာ နိဗ္ဗာန်ဓာတ် တရားမြတ်ရတနာကို မိမိတို့၏ ပကတိ မျက်စိဖြင့် မြင်နိုင်/မမြင်နိုင်ကိုလည်း စိစစ်ပြပါ။

ရူပဘုံသား ဗြဟ္မာကြီးများ သန္တာန်၌ ကာမစိတ်ဓာတ်ကို ပွားစေတတ်သော ဘာဝရုပ်တို့ –
မရနိုင်ပါ။ ခွဲခြားပြရလျှင် ဘာဝရုပ် ၂–ခုသည် ထူထဲသော ကာမရာဂ၏ မှီရာအကြောင်းဖြစ်သော ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဗြဟ္မာတို့အား ကာမရာဂမရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း ဗြဟ္မာကြီးများ၌ ဘာဝရုပ် ၂–ခု မရနိုင်ပါ။ [သင်္ဂြိုဟ်မေးကွက်၊တွဲ–၂၊ ၁၈၇]

အိုနာသေရေး ဒုက္ခဘေးတို့၏ ကင်းရာ နိဗ္ဗာန်ဓာတ် တရားမြတ်ရတနာကို–
မိမိတို့၏ ပကတိ မျက်စိဖြင့် မမြင်နိုင်ပါ။ (နိဗ္ဗါန်ကို မဂ်ဉာဏ် ၄–ပါးရရှိပြီးသော အရိယာ ပုဂ္ဂိုလ်တို့သာ တိုက်ရိုက်မြင်နိုင်၍၊ ကလျာဏပုထုဇဉ် မိမိတို့မူကား မှန်းဆသောအားဖြင့်သာ မြင်နိုင်၏)။ [သင်္ဂြိုဟ်ရှင်းတမ်း–၃၈၈]

[၂၀၁၄–ခုနှစ်]

(၇) စိတ်၌မှီတွယ် စိတ်ကိုခြယ်လှယ်တတ်သော စေတသိက်တရားများရှိသကဲ့သို့ မဟာဘုတ်၌ မှီတွယ် မဟာဘုတ်ကိုခြယ်လှယ်တတ်သော ရုပ်တရားတို့ကို သင်္ချာမျှထုတ်ပြ၍၊ ထိုရုပ်တရားတို့သည် လောကီ လောကုတ္တရာနှစ်မျိုးတွင် အဘယ်၌ ပါ ဝင်သည်ကို ခွဲခြားပြကာ၊ မိမိတစ်ဦးတည်းမရပ် တည်နိုင်ဘဲ အမှီရှိမှ ရပ်တည်နိုင်သော ရုပ်တရားတို့ကိုလည်း သရုပ်ထုတ်ပြပါ။

စိတ်၌မှီတွယ် စိတ်ကိုခြယ်လှယ်တတ်သော စေတသိက်တရားများရှိသကဲ့သို့ မဟာဘုတ်၌ မှီတွယ် မဟာဘုတ်ကိုခြယ်လှယ်တတ်သော ရုပ်တရားတို့မှာ သင်္ချာအားဖြင့် **၂၄–ပါး**ဖြစ်ပါသည်။

<u>ထိုရုပ်တရားတို့သည် လောကီ လောကုတ္တရာနှစ်မျိုးတွင်–</u>

လောကီ၌ ပါဝင်ပါသည်။

ခွဲခြားပြရလျှင် – ဥပါဒါန်၏ အာရုံဖြစ်သော သင်္ခါရလောက၌ ပါဝင်သောကြောင့် လောကိယ ချည်းသာဖြစ်ပါသည်။ လောကုတ္တရာ ရုပ်ဟူ၍မရှိပါ။ [ဆင်္ဂြိုဟ်ရှင်းတမ်း–၃၅၂]

<u>မိမိတစ်ဦးတည်း မရပ်တည်နိုင်ဘဲ အမှီရှိမှ ရပ်တည်နိုင်သော ရုပ်တရားတို့မှာ</u>

၁။ ပသာဒရုပ် – ၅ ပါး
၂။ ဂေါစရရုပ် – ၄ ပါး
၃။ ဘာဝရုပ် – ၂ ပါး
၄။ ဟဒယရုပ် – ၁ ပါး
၅။ ဇီဝိတရုပ် – ၁ ပါး
၆။ အာဟာရရုပ် – ၁ ပါး
၇။ ပရိစ္ဆေဒရုပ် – ၁ ပါး
၈။ ဝိညတ်ရုပ် – ၂ ပါး
၉။ ဝိကာရရုပ် – ၃ ပါး
၁၀။ လက္ခဏရုပ် – ၄ ပါး

ပေါင်း – ၂၄ ပါး သော ဥပါဒါရုပ်တို့ဖြစ်ကြပါသည်။

---

(၈) မခွဲမခွာ အမြဲသာတွဲကာနေကြသည့် ရုပ်တရားတို့ကို ထုတ်ပြ၍ ပြုံးပျော်ရယ်ရွှင်ခြင်း ကိုဖြစ်စေတတ်သော စိတ်တို့ကိုလည်း ဖော်ထုတ်ပြပါ။

<u>မခွဲမခွာ အမြဲသာတွဲကာနေကြသည့် ရုပ်တရားတို့မှာ–</u>

ဝဏ္ဏ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဩဇ(အာဟာရ)၊ ပထဝီ၊ အာပေါ၊ တေဇော၊ ဝါယော အားဖြင့် ၈–ပါးသော ရုပ်တို့ဖြစ်ပါသည်။

<u>ပျော်ရယ်ရွှင်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော စိတ်တို့မှာ</u>

လောဘမူ သောမနဿ သဟဂုတ်စိတ်	၄–ပါး
မဟာကုသိုလ်သောမနဿ သဟဂုတ်စိတ်	၄–ပါး
မဟာကြိယာ သောမနဿ သဟဂုတ်စိတ်	၄–ပါး
ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်	၁–ပါး
ပေါင်း	၁၃–ပါးတို့ဖြစ်ကြပါသည်။

---

(၉) လူသားတို့၏ ခန္ဓာအတွင်းရှိ ရုပ်ဝတ္ထုများတွင် လူနှင့်အတူ သေသောရုပ် လူသေပြီးမှ သေသောရုပ် လူသေသော်လည်း ဆက်လက်ရှင်သန်နေသော ရုပ်တို့ကို ခွဲထုတ်ပြ၍၊ ကလာပ်ဖွဲ့စည်းရာ၌ ပါဝင်ခွင့်မရသောရုပ်တို့ကို ထုတ်ပြပါ။

<u>လူသားတို့၏ ခန္ဓာအတွင်းရှိ ရုပ်ဝတ္ထုများတွင်–</u>

လူနှင့်အတူ သေသောရုပ်	=	ကမ္မဇရုပ်
လူသေပြီးမှ သေသောရုပ်	=	စိတ္တဇရုပ်၊ အာဟာရဇရုပ်
လူသေသော်လည်း ဆက်လက် ရှင်သန်နေသောရုပ်	=	ဥတုဇရုပ်တို့ဖြစ်ပါသည်။

<u>ကလာပ်ဖွဲ့စည်းရာ၌ ပါဝင်ခွင့်မရသောရုပ်</u>

ပရိစ္ဆေဒရုပ် ၁-ပါး၊ လက္ခဏရုပ် ၄-ပါးအားဖြင့် ပေါင်း ၅-ပါးတို့ဖြစ်ပါသည်။

---

(၁၀) အသညသတ်ဖြဟ္မာများ ပဋိသန္ဓေအခါ၌သာ ရနိုင်သောရုပ်တို့ကို ထုတ်ပြ၍၊ ဘုရား ရဟန္တာတို့သည် သင်္ဂြိုဟ်သုခနိဗ္ဗာနဓာတ်ကြီးကို အာရုံပြုကြရာ ပရိနိဗ္ဗာန်မစံခင် အာရုံပြုအပ်သော နိဗ္ဗာန် ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးနောက် အာရုံပြုအပ်သော နိဗ္ဗာန် အမည်တို့ကို ရေးပြပါ။

<u>အသညသတ်ဖြဟ္မာများ ပဋိသန္ဓေအခါ၌သာ ရနိုင်သောရုပ်တို့မှာ-</u>

၁။ အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ်	၈-ပါး
၂။ ဇီဝိတရုပ်	၁-ပါး
၃။ ပရိစ္ဆေဒရုပ်	၁-ပါး
၄။ ဥပစယ၊ သန္တတိ	၂-ပါး
ပေါင်း	၁၁-ပါး တို့ဖြစ်ပါသည်။

ဘုရား ရဟန္တာတို့သည် သင်္ဂြိုဟ်သုခနိဗ္ဗာနဓာတ်ကြီးကို အာရုံပြုကြရာ-

ပရိနိဗ္ဗာန်မစံခင် အာရုံပြုအပ်သော နိဗ္ဗာန်	=	သဥပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်
ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးနောက် အာရုံပြုအပ်သော နိဗ္ဗာန်	=	အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန် တို့ဖြစ်ပါသည်။

[၂၀၁၅-ခုနှစ်]

(၇) ထိတွေ့ စမ်းသပ်၍ ရကောင်းသော အာရုံ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) တွင် ပါဝင်သော ရုပ်တရား အစုကို ဖော်ထုတ်ရေးသား၍၊ ပရမတ္ထအားဖြင့် အထင်အရှား အထည်ကိုယ် ရကောင်းသော ရုပ်တရားများကိုလည်း ပြည့်စုံစွာ ဖြေဆိုခဲ့ပါ။

ထိတွေ့ စမ်းသပ်၍ ရကောင်းသော အာရုံ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) တွင် ပါဝင်သော ရုပ်တရား အစုမှာ-

(ပထဝီ , တေဇော , ဝါယော) ၃-ပါး တို့ ဖြစ်ပါသည်။

<u>ပရမတ္ထအားဖြင့် အထင်အရှား အထည်ကိုယ် ရကောင်းသော ရုပ်တရားများမှာ</u>

မဟာဘုတ်ရုပ်	-	၄ ပါး
ပသာဒရုပ်	-	၅ ပါး
ဂေါစရရုပ်	-	၄ ပါး
ဘာဝရုပ်	-	၂ ပါး
ဟဒယရုပ်	-	၁ ပါး
ဇီဝိတရုပ်	-	၁ ပါး
အာဟာရရုပ်	-	၁ ပါး
ပေါင်း ပရမတ်ရုပ်	-	၁၈ ပါး ဖြစ်ပါသည်။

---

(၈) စိတ်ထောင်းတော့ ကိုယ်ကြေ ဟုဆိုကြရာ စိတ်အားလုံးက ကိုယ် (ရုပ်) ကို ဖြစ်စေနိုင် မဖြစ်စေနိုင် သည်ကို ရူပသမုဋ္ဌာနနယကို ရှမ်းျှော်သုံးသပ်ကာ ဆုံးဖြတ်ပြပြီးလျှင်၊ ရုပ်ကလာပ်တစ်ခုဟု ဆုံးဖြတ် သတ်မှတ်နိုင်ရန် လိုအပ်သော အင်္ဂါ လက္ခဏာများ ဖြစ်သော ဧကုပ္ပါဒ၊ ဧကနိရောဓ၊ ဧကနိဿယ၊ သဟဝုတ္တိတို့၏ အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း ရေးသား ဖြေဆိုခဲ့ပါ။

စိတ်ထောင်းတော့ ကိုယ်ကြေ ဟုဆိုကြရာ စိတ်အားလုံးက ကိုယ် (ရုပ်) ကို မဖြစ်စေနိုင်ပါ။

အရူပဝိပါက် ၄ ပါး၊ ဒွေးပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀၊ ရဟန္တာတို့ စုတိ၊ အလုံးစုံသော ပဋိသန္ဓေကြဉ်သော စိတ်တို့သည် <u>ရုပ်ကိုမဖြစ်စေနိုင်ပါ။</u> ၎င်း(၁၄)ပါးသောစိတ်မှတစ်ပါး ၇၅–ပါးသောစိတ်တို့သည် <u>ရုပ်ကို ဖြစ်စေပါသည်။</u>

<u>ရုပ်ကလာပ်တစ်ခုဟု ဆုံးဖြတ် သတ်မှတ်နိုင်ရန် လိုအပ်သော အင်္ဂါ လက္ခဏာများမှာ</u>

ဧကုပ္ပါဒ	–	အတူတကွ ဖြစ်ခြင်း။
ဧကနိရောဓ	–	အတူတကွ ချုပ်ခြင်း။
ဧကနိဿယ	–	တူသောမှီရာ ရှိခြင်း။
သဟဝုတ္တိ	–	အသီးသီးသော ကလာပ်တူရုပ်များ အတူတကွ တစ်ပေါင်းတည်း ဖြစ်ရခြင်း တို့ဖြစ်ပါသည်။

---

(၉) သစ်တောနှင့် သစ်ပင် ချစ်ခင်တဲ့ လူမျိုး ဆိုသလို လူသားတို့၏ ဂေဟစနစ် သာယာလှပဖို့ ချစ်ခင် နှစ်သက်စွာဖြင့် စိုက်ပျိုးလာကြသော သစ်တောသစ်ပင်၌ မည်သည့် ရုပ်ကလာပ်များ ပါဝင်ပါသနည်း ဖြေဆို၍၊ ယင်းရုပ်ကလာပ်များ၌ပါဝင်သောရုပ်တရားများကိုလည်းဖော်ထုတ် ရေးသားခဲ့ပါ။

<u>**သစ်တောသစ်ပင်၌ ရနိုင်သော ရုပ်ကလာပ်**</u>

သုဒ္ဓဋ္ဌကနှင့် သဒ္ဒနဝကဟူသော <u>ဥတုဇကလာပ် ၂–စည်း</u> ပါဝင်ပါသည်။

<u>**သစ်တောသစ်ပင်၌ ရနိုင်သော ရုပ်ပေါင်း**</u>

အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ် ၈–ခု၊ သဒ္ဒရုပ်ဟူသော ဥတုဇ သဒနဝက ကလာပ်ရုပ် ၉–ပါးဖြစ် ပါသည်။ ရုပ်ပိုင်း မေးခွန်း–၁၆၅]

---

(၁၀) သာသနာရေး ဝန်ကြီးဌာန သာသနာရေး ဦးစီးဌာနမှ ကြီးမှူး ကျင်းပသည့် အဘိဓမ္မာနှင့် ဝိသုဒ္ဓိမဂ် စာမေးပွဲကို ဖြေဆိုနေကြသော လူသားတို့၏ ပဋိသန္ဓေအခါ၌ ရရှိနိုင်သော ရုပ်ကလာပ်တို့ကိုဖြေဆို၍၊ ပုထုဇဉ် ယောဂီ သူတော်စင်သည် နိဗ္ဗာန်ကို တိုက်ရိုက် မျက်မှောက် ပြုနိုင် မပြုနိုင်သည်ကို ယခု သင်ယူနေသော အဘိဓမ္မာအမြင်ဖြင့် ခိုင်ခိုင်မာမာ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

<u>လူသားတို့၏ ပဋိသန္ဓေအခါ၌ ရရှိနိုင်သော ရုပ်ကလာပ်တို့မှာ</u>

– ကာယ ဒသက ကလာပ် ၁ စည်း

– ဆိုင်ရာ ဘာဝ ဒသက ကလာပ် ၁ စည်း

– ဝတ္ထု ဒသက ကလာပ် ၁ စည်း ပေါင်း ကလလရေကြည် ရုပ်ကလာပ် **၃ စည်း** ရပါသည်။

ပုထုဇဉ် ယောဂီ သူတော်စင်သည် နိဗ္ဗာန်ကို တိုက်ရိုက် မျက်မှောက် မပြုနိုင်ပါ။

(နိဗ္ဗာန်ကို မဂ်ဉာဏ် ၄–ပါးရရှိပြီးသော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့သာတိုက်ရိုက်မြင်နိုင်၍၊ ကလျာဏ ပုထုဇဉ် ယောဂီသူတော်စင် တို့မူကား မှန်းဆသောအားဖြင့်သာ မြင်နိုင်၏)။ [သင်္ဂြိုဟ်ရှင်းတမ်း–၃၈၈]

[၂၀၁၆–ခုနှစ်]

(၇) အတုအယောင်များမြောင်လှသော လောကတွင် ရုပ်အတုများရှိပါက ဖော်ထုတ်ပြ၍၊ အာကာသဓာတ် သည် မည်သည့်ရုပ်တရား မည်သည်ကိုလည်း ရှုပသမုဒ္ဒေသ ရှုမျှော်ကာဖြေဆိုပါ။

အတုအယောင်များမြောင်လှသော လောကတွင် ရုပ်အတု ၁၀–ပါးရှိပါသည်။ ၎င်း တို့မှာ–

အာကာသဓာတ် (ပရိစ္ဆေဒရုပ်)	=	၁ ပါး
ဝိညတ်ရုပ်	=	၂ ပါး
လဟုတာဒိရုပ်	=	၃ ပါး
လက္ခဏရုပ်	=	၄ ပါး
ပေါင်း	=	၁၀ ပါး တို့ဖြစ်ပါသည်။

အာကာသဓာတ်သည် ပရိစ္ဆေဒရုပ် မည်လေသည်။ အကြောင်းမှာ –

ရုပ်ကလာပ်တို့ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု မရောယှက်ရအောင် ပိုင်းခြားပေးတတ်သောကြောင့် အာကာသ ဓာတ်(အကြား) သည် ပရိစ္ဆေဒရုပ် (ရုပ်တု) မည်ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။

---

(၈) အတွင်းလူ အပြင်လူ ဆိုသကဲ့သို့ အတွင်းရုပ် အပြင်ရုပ်ကို သင်္ချာမျှ ခွဲထုတ်ဖော်ပြ၍၊ အတွင်းရုပ်တို့ကို ဖော်ထုတ်ရေးသားကာ၊ မျက်စိဖြင့် မြင်ကောင်းသော ရုပ်အမည်ကိုလည်း ညွှန်ပြခဲ့ပါ။

<u>အတွင်းရုပ် အပြင်ရုပ်ကို သင်္ချာမျှ ဖေါ်ပြရသော်–</u>

အတွင်းရုပ် (အဇ္ဈတ္တိကရုပ်) = ပသာဒရုပ် ၅–ပါး
အပြင်ရုပ် (ဗာဟိရရုပ်) = ပသာဒရုပ် ၅–ပါးမှကြွင်းသောရုပ် ၂၃–ပါး ဖြစ်ပါသည်။

အတွင်းရုပ် (အဇ္ဈတ္တိကရုပ်) တို့မှာ– စက္ခုပသာဒရုပ်၊ သောတပသာဒရုပ်၊ ဃာနပသာဒရုပ်၊ ဇိဝှါပသာဒရုပ်၊ ကာယပသာဒရုပ် တို့ဖြစ်သည်။

မျက်စိဖြင့် မြင်ကောင်းသောရုပ် အမည်မှာ ရူပါရုံ(အဆင်းရုပ်) ၁–ပါး ဖြစ်ပါသည်။

---

(၉) ရယ်သောသူသည် အသက်ရှည်၏ ဟုဆိုကြရာ သတ္တဝါများအား ရယ်စေတတ်သောစိတ်တို့ကို ရေတွက်ပြ၍ စာဖြေသူပုထုဇဉ်သည် အဘယ်စိတ်ဖြင့် ရယ်မောပါသနည်း။ မှန်ကန်စွာ ဖော်ပြပါ။

သတ္တဝါများအား ရယ်စေတတ်သောစိတ် ၁၃–ပါးတို့ကို ရေတွက်ပြရသော်–

လောဘမူသောမနဿ စိတ်	=	၄ ပါး
မဟာကုသိုလ်သောမနဿ စိတ်	=	၄ ပါး
ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်	=	၁ ပါး
မဟာကြိယာသောမနဿ စိတ်	=	၄ ပါး
ပေါင်း ကာမသောမနဿစိတ်	=	၁၃ ပါး ဖြစ်ပါသည်။

စာဖြေသူ ပုထုဇဉ်၏ ရယ်မောသောစိတ်မှာ–

လောဘမူသောမနဿ စိတ်	= ၄ ပါး
မဟာကုသိုလ်သောမနဿ စိတ်	= ၄ ပါး
ပေါင်း	= ၈ ပါးဖြစ်ပါသည်။

---

(၁၀) ပဋိသန္ဓေအခါ မရနိုင်သော ရုပ်တရားများကို ဖော်ပြ၍ အဘယ်အရာကို အဘယ်ကြောင့် နိဗ္ဗာန် ဟုခေါ်ဆိုပါသနည်း။ ယခု သင်ယူနေသော အဘိဓမ္မာအမြင်အတိုင်း တင်ပြပါ။

ပဋိသန္ဓေအခါ မရနိုင်သော ရုပ်တရားများမှာ–

သဒ္ဒရုပ်	= ၁ ပါး
ဝိညတ်ရုပ်	= ၂ ပါး
လဟုတာဒိရုပ်	= ၃ ပါး
ဇရတာရုပ်	= ၁ ပါး
အနိစ္စတာရုပ်	= ၁ ပါး
ပေါင်း	= ၈ ပါး ဖြစ်ပါသည်။

လောကုတ္တရာဟုဆိုအပ်သော လေးပါးသော မဂ်ဉာဏ်ဖြင့် မျက်မှောက်ပြုအပ်သော မဂ်ဖိုလ်တို့၏ အာရုံဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်ကို ဝါ န–ဟုဆိုအပ်သော တဏှာမှထွက်မြောက်တတ်သောကြောင့် နိဗ္ဗာန်ဟု ခေါ်ဆို အပ်ပါသည်။

[၂၀၁၇–ခုနှစ်]

(၇) စိုစိုဖတ်ဖတ် ရှိသော တကိုယ်လုံး၌ ပျံ့နှံ့၍ တည်သောရုပ်တို့ကိုဖော်ပြ၍၊ ရုပ်အစစ်(၁၈)ပါးသည် အဘယ့်ကြောင့် သဘာဝရုပ်၊ သလက္ခဏရုပ်၊ နိပ္ဖန္နရုပ်၊ သမ္မသနရုပ် မည်ပါသနည်း ဖြေဆိုပါ။

<u>စိုစိုဖတ်ဖတ်ရှိသော တကိုယ်လုံး၌ ပျံ့နှံ့၍တည်သောရုပ်များသည် –</u>

ဘာဝရုပ်၊ ကာယပသာဒရုပ်၊ ဇီဝိတရုပ်နှင့် အာပေါလွန်ကဲသော သုတ်၊ သွေး၊ သည်းခြေရုပ်တို့ဖြစ်ပါသည်။

<u>ရုပ်အစစ် (၁၈)ပါးသည်</u>

(၁) သဘာဝရုပ်

ရုပ်အစစ် ၁၈–ပါးတို့သည် ကက္ခဠတ္တစသော မိမိဆိုင်ရာကိုယ်ပိုင် သဘောလက္ခဏာ ထင်ရှားရှိကြ သောကြောင့် "သဘာဝရုပ်" မည်၏။

(၂) သလက္ခဏရုပ်

ရုပ်အစစ် ၁၈–ပါးတို့သည် အနိစ္စတာ၊ ဒုက္ခတာ၊ အနတ္တတာစသော အများဆိုင်ရာသလက္ခဏာ ထင်ရှားရှိကြသောကြောင့် "သလက္ခဏရုပ်" မည်၏။

(၃) နိပ္ဖန္နရုပ်

ရုပ်အစစ် ၁၈–ပါးတို့သည် ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရ တည်းဟူသော အကြောင်းတရားတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်ခြင်း ထင်ရှားသဖြင့် "နိပ္ဖန္နရုပ်" မည်၏။

(၄) ရူပရုပ်

ရုပ်အစစ် ၁၈–ပါးတို့သည် အပူ၊အအေးဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့နှင့် ပေါင်းဆုံမိလျှင်ရှေးအစဉ်နှင့် နောက်အစဉ် အတူအောင် ဖောက်ပြန်ရာ၌ ထင်ရှားသဖြင့် "ရူပရုပ်" မည်၏။

(၅) သမ္မသနရုပ်

ရုပ်အစစ် ၁၈–ပါးတို့သည် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ လက္ခဏာရေးသုံးပါးတို့ဖြင့် သုံးသပ်အပ်သော ကြောင့် "သမ္မသနရုပ်" မည်၏။

---

(၈) စာဖြေသူတို့ ကြည့်ရှုလေ့ရှိသည့် ရုပ်မြင်သံကြား၊ ဗီဒီယို၊ ရုပ်ရှင်တို့၌ ပေါ်လာသော အရုပ်နှင့် အသံတို့သည် ကြည့်ရှု နားဆင်သူတို့၏ မျက်စိနှင့် နားသို့ ရောက်/မရောက် မိမိတို့လေ့လာသင်ယူနေသော အဘိဓမ္မာအမြင်ဖြင့် အကြောင်းသွင်းကာ ရှင်းလင်းဆုံးဖြတ်ပါ။

ရုပ်မြင်သံကြား၊ ဗီဒီယို၊ ရုပ်ရှင်တို့၌ပေါ်လာသော အရုပ်နှင့် အသံတို့သည် ကြည့်ရှုနားဆင်သူတို့၏ မျက်စိနှင့်နားသို့ မရောက်ပါ။

အကြောင်းသွင်းရှင်းပြရသော်–

အာရုံကိုယူတတ်သော ရုပ်တို့ကိုလည်း ရောက်/မရောက်၏ အစွမ်းဖြင့် ခွဲဝေဖန်လျှင် "အသမ္ပတ္တရုပ်" မည်သော စက္ခုပသာဒရုပ်၊ သောတပသာဒရုပ် ပေါင်း ၂–ပါးသော ရုပ်တို့သည် မိမိထံမှောက်သို့ မရောက်၊ မထိ၊ မငြိကပ်သောအားဖြင့် အာရုံကို ယူတတ်သော သဘောရှိသော ကြောင့် အရုပ်နှင့် အသံတို့သည် ကြည့်ရှု နားဆင်သူတို့၏ မျက်စိနှင့်နားသို့ မရောက်ပါ။

---

(၉) စိတ်က ရုပ်ကိုဖြစ်စေရာ၌ ရုပ်ကို ဖြစ်စေနိုင်သောစိတ်နှင့် ရုပ်ကို မဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်တို့ကို သချာမျှဖော်ပြ၍၊ လျောင်း–ထိုင်–ရပ်–သွား လေးပါးသောဣရိယာပုတ်ကိုလည်း ထောက်ပံ့ ခိုင်ခံ့စေတတ်သော စိတ်တို့ကို ဖော်ပြခဲ့ပါ ။

ရုပ်ကို ဖြစ်စေနိုင်သောစိတ်သည် = ၇၅ – ပါး ဖြစ်ပါသည်။
ရုပ်ကို မဖြစ်စေနိုင်သောစိတ်သည် = ၁၄ – ပါး ဖြစ်ပါသည်။

လျောင်း၊ ထိုင်၊ ရပ်၊ သွား လေးပါးသော ဣရိယာပုတ်ကိုလည်း ထောက်ပံ့ ခိုင်စေတတ်သော စိတ်တို့မှာ –

မဟဂ္ဂုတ်ကုသိုလ်စိတ် ၉–ပါး၊ မဟဂ္ဂုတ်ကြိယာစိတ် ၉–ပါး၊ လောကုတ္တရာစိတ် ၈–ပါး၊ ပေါင်း (အဘိညာဏ် ဒွေးကြဉ်သော) အပ္ပနာဇော =၂၆–ပါး ဖြစ်ပါသည်။

---

(၁၀) မွေးဖွားခါစ ကလေးများတွင် ယောကျာ်းအင်္ဂါလည်းမပါ၊ မိန်းမအင်္ဂါလည်းမပါသော ကလေးများကို တွေ့ရသည်–ဟု ဆေးပညာရှင်တို့ ပြောဆိုသော စကားနှင့် 'မင်ပေါက်ဖိုလ်ဝင် နိဗ္ဗာန်မြင်' ဟူသောစကား မှန်/မမှန် အဘိဓမ္မာအမြင်ဖြင့် အကြောင်းပြကာ ဆုံးဖြတ်ပါ။

မွေးဖွားကာစ ခလေးတို့တွင် ယောကျာ်းအင်္ဂါလည်းမပါ၊ မိန်းမအင်္ဂါလည်းမပါသော ကလေးများကို တွေ့ရသည်– ဟု ဆေးပညာရှင်တို့ ပြောဆိုသော စကား မှန်ပါသည်။

<u>ကာမဘုံ၌ ဂဗ္ဘသေယျကသတ္တဝါတို့သည် ပဋိသန္ဓေအခါ</u>- ကမ္မဇဖြစ်သော ကာယ၊ ဘာဝ၊ ဝတ္ထုဒသက ကလာပ် အားဖြင့် အများဆုံးကလာပ် ၃-စည်း ရနိုင်သော်လည်း ရံခါ ဘာဝဒသက ကလာပ်ချို့တဲ့နိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

<u>မဂ်ပေါက်ဖိုလ်ဝင်နိဗ္ဗာန်မြင် -</u> ဟူသော ဆိုရိုးစကား မှန်ပါသည်။

စတုမဂ္ဂဉာဏေန သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ မဂ္ဂဖလာနမာရမ္မဏဘူတံ-ဟူသော သင်္ဂဟပါဠိကို ထောက်၍ နိဗ္ဗာန်ဟူသည် ၄-ပါးသော မဂ်ဉာဏ်ဖြင့် မျက်မှောက်ပြုအပ်သော တရားဖြစ်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊ မဂ်,ဖိုလ်တို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း "မဂ်ပေါက် ဖိုလ်ဝင် နိဗ္ဗာန်မြင်" ဟူသောဆိုရိုးစကား မှန်ပါသည်။ [ကိုင်းကုန်းသင်္ဂြိုဟ်ဆိုးကျမ်း-၄၀၉/သင်္ဂြိုဟ်သရုပ်ခွဲသင်ကြားနည်း၊ပတွဲ-၂၆၅]

===

[၂၀၁၈-ခုနှစ်]

(၇) ရုပ်များစွာတို့တွင် ကြည်လင်ပြတ်သားသော အကြည်ရုပ် ၅ မျိုးကို ဖော်ပြ၍ ဟဒယရုပ်၏ တည်ရာဌာနကို ညွှန်ပြကာ အနိပ္ဖန္နရုပ် ၁၀ ပါးသည် အဘယ်ကြောင့် အရူပရုပ် မည်ပါသနည်း၊ ဖြေဆိုပါ။

<u>အကြည်ရုပ် ၅ မျိုးမှာ</u>

၁။ စက္ခုပသာဒရုပ်

၂။ သောတပသာဒရုပ်

၃။ ဃာနပသာဒရုပ်

၄။ ဇိဝှါပသာဒရုပ်

၅။ ကာယပသာဒရုပ် ဟူသော ပသာဒရုပ် ၅ ပါး ဖြစ်ပါသည်။

<u>ဟဒယရုပ်၏ တည်ရာဌာန</u>

သားမြတ်နှစ်ခုအလယ်၊ နှလုံးအိမ်အတွင်း ပုန်းညက်စေ့ခန့်ကျယ်သော တွင်းငယ်နေရာ

<u>အနိပ္ဖန္နရုပ် ၁၀ ပါးသည် အရူပရုပ် မည်ရပုံ</u>

အပူအအေး စသော ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းများကြောင့် ဖောက်ပြန်ရာတွင် ထင်ရှားမှု မရှိသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

---

(၈) အင်အားပြင်း အဏုမြူဗုံးဖြင့်သော်မှ ဖောက်ခွဲဖျက်ဆီး၍ မရနိုင်သော ရုပ်တရားတို့ကို ဖော်ပြ၍ စိတ်ထောင်းတော့ ကိုယ်ကြေ၊ စိတ်ပျိုတော့ ကိုယ်နု ဟူသော လောကဆိုရိုးစကား မှန် / မမှန် လေ့လာသင်ယူခဲ့သော အဘိဓမ္မာပညာဖြင့် အကြောင်းပြကာ ဆုံးဖြတ်ပါ။

<u>အင်အားပြင်း အဏုမြူဗုံးဖြင့်သော်မှ ဖောက်ခွဲဖျက်ဆီး၍ မရနိုင်သော ရုပ်တရားတို့မှာ</u>

မဟာဘုတ်ရုပ် ၄ ပါး၊ ဝဏ္ဏ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဩဇာရုပ်တည်း ဟူသော အဝိနဗ္ဘောဂရုပ် ၈ ပါး။

စိတ်ထောင်းတော့ ကိုယ်ကြေ၊ စိတ်ပျိုတော့ ကိုယ်နုဟူသောလောကဆိုရိုးစကားမှန်ပါသည်။

အကြောင်းမှာ -

ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀ ပါး၊ အရူပဝိပါက် ၄ ပါး၊ ရဟန္တာတို့၏ စုတိစိတ်၊ အလုံးစုံသော ပဋိသန္ဓေစိတ် ကြဉ်သော စိတ် ၇၅-ပါးတို့သည် စိတ္တဇရုပ်ကို ဖြစ်စေပါသည်။

---

(၉) ကံက ရုပ်ကို ဖြစ်စေရာ၌ အဘယ်အချိန်မှ စ၍ ဖြစ်စေပါသနည်း၊ ဖြေဆို၍ ရုပ်ကို မဖြစ်စေနိုင်သော ကံများရှိပါက ထုတ်ပြကာ၊ ကမ္မဇရုပ်၊ စိတ္တဇရုပ်၊ ဥတုဇရုပ်၊ အာဟာရဇရုပ် ၄ မျိုးတို့တွင် သက်မဲ့ရေမြေ တောတောင်သစ်ပင် စသည်တို့၌ ရနိုင်သည့် ရုပ်ကို ဖော်ပြပါ။

ကံက ရုပ်ကို ဖြစ်စေရာ၌ ပဋိသန္ဓေ၏ ဥပါဒ်ခဏမှ စ၍ ဖြစ်စေပါသည်။

<u>ရုပ်ကို မဖြစ်စေနိုင်သော ကံများ</u>

အရူပကုသိုလ်ကံ ၄ ပါးနှင့် လောကုတ္တရာကုသိုလ်ကံ

<u>သက်မဲ့ရေမြေ တောတောင်သစ်ပင် စသည်တို့၌ ရနိုင်သည့် ရုပ်မှာ</u>

ဥတုဇရုပ် ဖြစ်ပါသည်။

---

(၁၀) ကလာပ်ဖွဲ့စည်းရာတွင် မပါဝင်သော ရုပ်တို့ကို ညွှန်ပြ၍၊ ကမ္ဘာဦးလူသားများနှင့် ယနေ့လူသားတို့ မတူကွဲပြား ခြားနားပုံကို ရုပ်ပိုင်း ရူပပဝတ္တိက္ကမလာ သတ္တဝါအမျိုးအစား ခွဲခြားပုံကို ရှုမျှော်၍ ၊ ဖြေဆိုကာ နိဗ္ဗာန်သုံးမျိုးကို အဓိပ္ပါယ်နှင့် တကွ ရေးသားဖော်ပြပါ။

<u>ကလာပ်ဖွဲ့စည်းရာတွင် မပါဝင်သော ရုပ်</u>

အာကာသဓာတ် ပရိစ္ဆေဒရုပ် ၁ ပါး၊ လက္ခဏရုပ် ၄ ပါး ပေါင်း **၅**-ပါး ဖြစ်ပါသည်။

ကမ္ဘာဦးလူသားများနှင့် ယနေ့လူသားတို့ မတူကွဲပြား ခြားနားပုံကို ရုပ်ပိုင်းရူပပဝတ္တိက္ကမလာ သတ္တဝါအမျိုးအစား ခွဲခြားပုံကို ရှုမျှော်၍ ဖြေဆိုရသော်-

ကမ္ဘာဦးလူသားသည်	=	ဘဝဟောင်းမှ ခုန်လွှားခဲ့၍ ဘွားခနဲကျလာသကဲ့သို့ ခန္ဓာကိုယ် ထင်ရှားဖြစ်သော ဥပပါတ် (ဩပပါတိက) သတ္တဝါ။
ယနေ့လူသားသည်	=	သားအိမ် (အမိဝမ်း)၌ ဖြစ်သော ဇလာဗုဇ(ဂဗ္ဘသေယျက)သတ္တဝါ။

<u>နိဗ္ဗာန်သုံးမျိုး</u>

၁။ သုညတနိဗ္ဗာန်	=	ရာဂစသော ကြောင့်ကြဖွယ် (ပလိဗောဓ) အမျိုးမျိုးမှ ကင်းငြိမ်း သုဉ်းဆိတ်သော နိဗ္ဗာန်။
၂။ အနိမိတ္တနိဗ္ဗာန်	=	ရာဂနိမိတ် စသော ဘေးရန်အပေါင်းနှင့် မဆက်ဆံသော နိဗ္ဗာန်။
၃။ အပ္ပဏိဟိတနိဗ္ဗာန်	=	အာသာ တဏှာ စသော တောင့်တမှု၊ ပူပန်မှုတို့နှင့်မဆက်ဆံသော နိဗ္ဗာန်။

[၂၀၁၉-ခုနှစ်]

(၇) "ရုပ်တရားများသည် အာရုံကို ယူစွမ်းနိုင်၏ဟုဆိုလာလျှင်လက်ခံသင့်၊မခံသင့်ရှင်းပြ၍၊ ဆိုင်ရာ ကိစ္စ၌ အစိုးရသော ရုပ်တို့ကိုလည်း တစ်ခုချင်းစီ ရေးသားဖြေဆိုပါ။

ရုပ်တရားများသည် အာရုံကို ယူနိုင်စွမ်း၏ဟု ဆိုလာလျှင် လက်မခံသင့်ပါ။

ရုပ်တရားတို့သည် အာရုံကိုမယူတတ်သော **<u>အနာရမ္မဏ</u>**တရားချည်းသာ ဖြစ်ပါသည်။

<u>ဆိုင်ရာကိစ္စ၌ အစိုးရသော ရုပ်များ-</u>

စက္ခုပသာဒရုပ်	= ၁-ပါး
သောတပသာဒရုပ်	= ၁-ပါး
ဃာနပသာဒရုပ်	= ၁-ပါး
ဇိဝှါပသာဒရုပ်	= ၁-ပါး
ကာယပသာဒရုပ်	= ၁-ပါး
ဣတ္ထိဘာဝရုပ်	= ၁-ပါး
ပုမ္ဘာဝရုပ်	= ၁-ပါး
ဇီဝိတရုပ်	= ၁-ပါး
ပေါင်း ဣန္ဒြိယရုပ်	= ၈-ပါး ဖြစ်ပါသည်။

---

(၈) ဘုရားရဟန္တာတို့သည် အဘယ်စိတ်တို့ဖြင့် ပြုံးတော်မူကြပါသနည်း၊ ဖြေဆို၍ မြန်မာ အိုင်ဒေါလ် ပရိသတ်များက မိမိ အားပေးသော အဆိုရှင်၏ တေးသီချင်း သီဆိုမှုနှင့် ပတ်သက်၍ "သူလေးက အသံ သိပ်ကောင်းတာပဲ"ဟု ချီးကျူး ပြောဆိုကြရာ ယင်းအဆိုရှင်၏ အသံသည် အဘယ် အကြောင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာရပါသနည်း၊ အဘိဓမ္မာအမြင်ဖြင့် ဖြေဆိုခဲ့ပါ။

<u>ဘုရား ရဟန္တာတို့ ပြုံးတော်မူသောစိတ်များ -</u>

သောမနဿသဟဂုတ် ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်	၁-ပါး
မဟာကြိယာ သောမနဿသဟဂုတ်စိတ်	၄-ပါး
ပေါင်း	၅-ပါး

အဆိုရှင်၏ အသံ ဖြစ်ပေါ်ရခြင်း အကြောင်း-

အသံ(သဒ္ဒရုပ်)သည် စိတ်၊ ဥတု အကြောင်းနှစ်ပါးကြောင့် ဖြစ်ပေါ်၏။ အဆိုရှင်၏အသံကား ကိုယ်တိုင် သီချင်း သီဆိုနေသောအခါ၌ စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သောအသံဖြစ်၍ <u>စိတ္တဇသဒ္ဒရုပ်</u> ဖြစ်၏။ ထိုစိတ္တဇသဒ္ဒကို စက်အကူညီတို့ဖြင့် တဖန်ပွံ့ပိုးမှုကြောင့် ထွက်ပေါ်လာသော အသံတို့သည် ဥတုကြောင့်ဖြစ်သော <u>ဥတုဇသဒ္ဒ</u> ဟုမှတ်ရမည်။

---

(၉) (က) သံသေဒဇသတ္တဝါ၊ (ခ) ဩပပါတိကသတ္တဝါ၊ (ဂ) ဇလာဗုဇ ဂဗ္ဘသေယျကသတ္တဝါ၊(ဃ) အဏ္ဍဇ ဂဗ္ဘသေယျကသတ္တဝါ မည်ပုံတို့ကို ရေးသားဖြေဆို၍၊ ယင်းသတ္တဝါတို့တွင်ခွေးလိမ္မာလေး အောင်နက် သည် မည်သည့်သတ္တဝါ အမျိုးအစား၌ ပါဝင်ပါသနည်း၊ အကြောင်း သွင်းကာ ရှင်းလင်း ဖြေဆိုပါ။

<u>(က) သံသေဒဇသတ္တဝါ</u>

ဝါးပင်၊ ကြာပင်၊ လမုပင်၊ ရေပုပ်၊ ရွှံ့ညွန်စသော စိုစွတ်ငြိကပ်တွယ် ရာ အရပ်(အညှိ)၌ စွဲ၍ ဖြစ်သောသတ္တဝါ။

(ဥပမာ- ဝေဠုဝတီ၊ ပဒုမဝတီ မိဖုရားများ၊ ခြင်၊ ပိုးလောက်စသောသတ္တဝါများ)

<u>(ခ) ဩပပါတိက(ဩပပါတိက)သတ္တဝါ</u>

ဘဝဟောင်းမှ ခုန်လွှားခဲ့၍ ဘွားခနဲ ကျလာသကဲ့သို့ ခန္ဓာကိုယ် ထင်ရှားဖြစ်သော သတ္တဝါ။

(ဥပမာ- ကမ္ဘာဦး လူများ၊ နတ် ဗြဟ္မာများနှင့် ငရဲသူ ငရဲသားများ)

(ဂ) ဇလာဗုဇ ဂဗ္ဘသေယျကသတ္တဝါ

သားအိမ်(အမိဝမ်း)၌ ဖြစ်သော သတ္တဝါ။(ဥပမာ- လူ၊ ကြောင်၊ ခွေး၊ နွားစသော သတ္တဝါများ)

(ဃ) အဏ္ဍဇ ဂဗ္ဘသေယျကသတ္တဝါ

ဥခွံ၌ဖြစ်သော သတ္တဝါ။ (ဥပမာ- ကြက်၊ ငှက်စသော သတ္တဝါများ)

ခွေးလိမ္မာလေး အောင်နက်သည်

(အမိဝမ်း)သားအိမ်၌ ပဋိသန္ဓေတည်သောကြောင့် ဇလာဗုဇ ဂဗ္ဘသေယျကသတ္တဝါတွင် ပါဝင်သည်။

---

(၁၀) ကာမဂုဏ်ကို စက်ဆုပ်သော ဗြဟ္မာတို့၏ နေရာ၌ မရနိုင်သော ရုပ်ကလာပ်တို့ကို ရေးသား၍ ဘုရားရဟန္တာတို့ ပရိနိဗ္ဗာန်စံသည့်အခါ ရအပ်သော နိဗ္ဗာန်အမည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

[၂၀၀၃-ခုနှစ်၊ နံပါတ်(၁၀)အဖြေကို ကြည့်ပါ။]

[၂၀၂၀ - ခုနှစ်] စာမေးပွဲ မကျင်းပ ဖြစ်ပါ။

[၂၀၂၁ - ခုနှစ်]

(၇) ရူပသမုဒ္ဒေသ၊ ရူပဝိဘာဂ၊ ရူပသမုဋ္ဌာန၊ ရူပကလာပ၊ ရူပပဝတ္တိက္ကမ- မည်ပုံတို့ကို ရေးသားဖြေဆို၍၊ အဘယ်သည် ဇီဝိတရုပ်မည်ပါသနည်း၊ ဖြေဆိုပါ။

ရူပသမုဒ္ဒေသ	=	ရုပ်တို့ကို အကျဉ်းအားဖြင့် ရေတွက်ခြင်း။
ရူပဝိဘာဂ	=	ရုပ်တို့ကို အကျယ်အားဖြင့် ဝေဖန်ခြင်း။
ရူပသမုဋ္ဌာန	=	ရုပ်တို့၏ဖြစ်ကြောင်းကိုဝေဖန်ပြခြင်း။
ရူပကလာပ	=	ရုပ်တို့၏ဖွဲ့စည်းပုံ အပေါင်းအစည်းကို ဝေဖန်ပြခြင်း။
ရူပပဝတ္တိက္ကမ	=	ရုပ်တို့၏ ဖြစ်စဉ် ချုပ်စဉ်တို့ကို ဝေဖန်ပြခြင်း။

သဟဇာတ်ဖြစ်သော ကမ္မဇရုပ်တို့ကို စောင့်ရှောက်တတ်သော အစိုးရတတ်သော **"ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေ"**ကို ဇီဝိတရုပ်ဟူ၍ ခေါ်သည်။

---

(၈) ရုပ်ဖြစ်ကြောင်းတရားလေးပါးတွင် စိတ်က ရုပ်ကို ဖြစ်စေရာ၌ စိတ်အားလုံးက ရုပ်ကိုဖြစ်စေနိုင်ပါသလော၊ မိမိတို့ သင်ယူလေ့လာနေသော အဘိဓမ္မာအမြင်ဖြင့် ဝေဖန်ပြ၍၊ ရယ်ရွှင်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော စိတ်တို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

စိတ်အားလုံးက ရုပ်ကို မဖြစ်စေပါ၊ မဖြစ်စေသော စိတ်တို့မှာ-

အရူပဝိပါက်စိတ်(၄)ခု၊ ဒွေပဉ္စဝိညာဏ်(၁၀)၊ အလုံးစုံသောပဋိသန္ဓေစိတ်၊ရဟန္တာတို့စုတိစိတ်တို့သည် ရုပ်ကို မဖြစ်စေပါ။

ကြွင်း ၇၅-ပါးသော စိတ် တို့ကြောင့်သာ စိတ္တဇရုပ် ဖြစ်ပါသည်။

ရယ်ရွှင်ခြင်းကို ဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်(၁၃)ပါး ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ-

လောဘမူ သောမနဿစိတ်	- ၄-ပါး
မဟာကုသိုလ် သောမနဿစိတ်	- ၄-ပါး
မဟာကြိယာ သောမနဿစိတ်	- ၄-ပါး
ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်	- ၁-ပါး တို့ဖြစ်ပါသည်။

---

(၉) ရသာရုံနှင့် ဩဇာတို့၏ ကွဲပြားခြားနားချက်ကို ဖြေဆို၍၊ ဥတုကြောင့်ဖြစ်သော ဥတုဇရုပ်တို့ကိုလည်း ရေတွက်ပြခဲ့ပါ။

ရသာရုံသည် - "ချို ချဉ် ငံ စပ် ဖန် ခါး" ဟူသော ဇိဝှါဝိညာဏ်စိတ်၏ အာရုံဖြစ်သော ဂေါစရရုပ်မျိုး ဖြစ်၏။

<u>ဩဇာဟူသည်မှာ</u>

အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ဖြစ်သော ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသောအကြောင်းတရားတို့ကြောင့် ဖြစ်သော အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ်အတွင်းပါသော အဇ္ဈတ္တဩဇာ၊အလုပ်အလွေးပြု၍စားမျိုအပ်သော ဘောဇဉ် စသည်တို့၌ ပါဝင်သောအဆီ အစေး ဟုဆိုအပ်သော ဗဟိဒ္ဓဩဇာတို့ဖြစ်သည်။ ထို ဗဟိဒ္ဓဩဇာရုပ် ကိုပင် အာဟာရ - ဟုခေါ်သည်။

<u>ဥတုကြောင့်ဖြစ်သော ဥတုဇရုပ်တို့မှာ-</u>

သဒ္ဒရုပ်	= ၁-ပါး၊
လဟုတာဒိရုပ်	= ၃-ပါး၊
အာကာသဓာတ် ပရိစ္ဆေဒရုပ်	= ၁-ပါး၊
အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ် ပေါင်း ဥတုဇရုပ်	= ၈-ပါး၊
ပေါင်း	= ၁၃-ပါး။

---

(၁၀) ရုပ်သက်သက်သာဖြစ်သော အသညသတ်ဘုံ၌ မရနိုင်သောရုပ်များရှိပါက ဖော်ထုတ်ရေးသားပြ၍၊ "တရားရှာ ကိုယ်မှာတွေ့ ဟူသော လောကဆိုရိုးစကား မှန်/မမှန် အဘိဓမ္မာပညာဖြင့်ဝေဖန်ကာ ဆုံးဖြတ်ပြပါ။

အသညသတ်ဘုံ၌ မရနိုင်သော ရုပ်ပေါင်း ၁၁-ပါး ဖြစ်၏။ ၎င်းတို့မှာ-

ပသာဒရုပ်	= ၅-ပါး
သဒ္ဒါရုံရုပ်	= ၁-ပါး
ဟဒယရုပ်	= ၁-ပါး
ဘာဝရုပ်	= ၂-ပါး
ဝိညတ်ရုပ်	= ၂-ပါး
ပေါင်း	= ၁၁-ပါး

"တရားရှာကိုယ်မှာတွေ့"ဟူသော လောကဆိုရိုးစကားသည်- မှန်ပါသည်။

(သလက္ခဏရုပ်၊ သမ္မသနရုပ်-ဟူသော သင်္ဂဟပါဠိ၌ကို ထောက်၍)သတ္တဝါတို့ ခန္ဓာကိုယ်ရှိ နိပ္ဖန္နရုပ်-၁၈ သည်လက္ခဏာယာဉ်သုံးပါးတင်၍ ဝိပဿနာရှုပွါးထိုက်သောရုပ်တရားဖြစ်သောကြောင့်

"တရားရှာ ကိုယ်မှာတွေ့" ဟူသော လောကဆိုရိုးစကားမှန်ပါသည်။ (အဘိဓမ္မာသဘောနှင့်လည်းညီပါသည်။ [ကိုင်းကုန်းသဂြိုဟ်ဆိုရိုးကျမ်း-၄၀၉] (၂၀၁၈၊ ၈ - ၀၃)

==

[၂၀၂၂-ခုနှစ်]

(၇) .... ရုပ်တရား၏ အမည်များကိုလည်း ဧကဝိဓနည်းအားဖြင့် ငါးခုမျှ ဖော်ပြပါ။

<u>ဧကဝိဓနည်းအားဖြင့် ရုပ်တရား၏ အမည် ငါးခုမျှဖော်ပြရလျှင် -</u>

အဟေတုက, သပ္ပစ္စယ, သာသဝ, သင်္ခတ, လောကိယ တို့ဖြစ်ပါသည်။

----

(၈) **ဆိုင်ရာကိစ္စများ၌ အစိုးရသော ရုပ်တရားတို့ကို ဖော်ပြ၍၊ ရုပ်တရားကို ဖြစ်စေနိုင်သော ကံတရားတို့ကိုလည်း ရေတွက်ပြပါ။**

<u>ဆိုင်ရာကိစ္စများ၌ အစိုးရသော ရုပ်တရားတို့မှာ -</u> ဣန္ဒြိယရုပ်များ ဖြစ်ကြသော

ပသာဒရုပ်	= ၅ ပါး
ဘာဝရုပ်	= ၂ ပါး
ဇီဝိတရုပ်	= ၁ ပါး
ပေါင်း	= ၈ ပါးတို့ ဖြစ်ပါသည်။

<u>ရုပ်တရားကို ဖြစ်စေနိုင်သော ကံတရားတို့မှာ -</u>

အတိတ်ဖြစ်သော-

အကုသိုလ်စေတနာ	= ၁၂ ပါး
ကာမကုသိုလ်စေတနာ	= ၈ ပါး
ရူပကုသိုလ်စေတနာ	= ၅ ပါး
ပေါင်း စေတနာကံ	= ၂၅ ပါးတို့ ဖြစ်ပါသည်။

----

(၉) **ရုပ်ကလာပ်၏ အင်္ဂါသုံးချက်ကို ရေတွက်ပြ၍၊ ကလာပ်ဝိမုတ်ဖြစ်သော ရုပ်တရားတို့ကိုရှာဖွေတင်ပြကာ၊ ယခုစာဖြေသူသည် အဘယ်သတ္တဝါအမျိုးအစား၌ ပါဝင်သည်ကို ရုပ်ပိုင်းအမျိုးဇာတ် (ယောနိ) အားဖြင့်ဖြေဆိုပါ။**

<u>ရုပ်ကလာပ်၏ အင်္ဂါသုံးချက်မှာ -</u>

၁။ ဧကုပ္ပါဒ	=	အတူတကွ ဖြစ်ခြင်း၊
၂။ ဧကနိရောဓ	=	အတူတကွ ချုပ်ခြင်း၊
၃။ ဧကနိဿယ	=	တူသော မှီရာရှိခြင်း၊

<u>ကလာပ်ဝိမုတ်ဖြစ်သော ရုပ်တရားတို့မှာ -</u>

အာကာသဓာတ် (ပရိစ္ဆေဒရုပ်)	= ၁ ပါး
လက္ခဏရုပ်	= ၄ ပါး
ပေါင်း	= ၅ ပါးတို့ ဖြစ်ပါသည်။

<u>ယခုစာဖြေသူ၏ သတ္တဝါအမျိုးအစားမှာ -</u>

ဇလာဗုဇသတ္တဝါ (ဂဗ္ဘသေယျကသတ္တဝါ) ဖြစ်ပါသည်။

(၁၀) "လူတစ်ယောက် နှလုံးခုန်ရပ်လျှင် သေဆုံးပြီ"ဟု လူအများပြောဆိုကြရာ အဘိဓမ္မာ ဆေးပညာအရ 'သေခြင်း သတ်မှတ်ပုံ'ကို ပြဆို၍၊ ထိုသေဆုံးသူ၌ဖြစ်သော "စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သောရုပ်တို့၏ နောက်ဆုံးပျက်စီးချိန်"ကို ဖြေဆိုပါ။

<u>အဘိဓမ္မာဆေးပညာအရ "သေခြင်း သတ်မှတ်ပုံ"မှာ –</u>

၁။ အာယု = ရုပ်ဇီဝိတ+နာမ်ဇီဝိတဟု ဆိုအပ်သော အသက်

၂။ ဥသ္မာ = ကမ္မဇတေဇောဓာတ်ဟု ဆိုအပ်သော ကိုယ်ငွေ့

၃။ ဝိညာဏ = ဝိပါက်ဝိညာဉ်၊ ဤသုံးမျိုး ကိုယ်မှာမရှိလျှင် သေသည်ဟုခေါ်ပါသည်။

<u>စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ရုပ်တို့၏ နောက်ဆုံးပျက်စီးချိန်'မှာ –</u>

ကမ္မဇရုပ်ချုပ်ပြီးနောက် ခဏငယ် ၄၈ ချက်ခန့် အကြာတွင် နောက်ဆုံးပျက်စီးပါသည်။

===

[၂၀၂၃–ခုနှစ်]

(၈) ရုပ်အားလုံးကို သပစ္စယ, လောကိယ, ကာမာဝစရဟု ခေါ်ဆိုရခြင်းအကြောင်းတို့ကို ရှင်းပြ၍၊ ရုပ်(၂၈)ပါး တို့တွင်သြဠာရိကရုပ်သာမည်၍ ဣန္ဒြိယရုပ်မမည်သောရုပ်တို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။

သပစ္စယ = ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရ တည်းဟူသော အကြောင်းလေးပါးနှင့်တကွ ဖြစ်သောကြောင့် သပစ္စယ မည်၏။

လောကိယ = ဥပါဒါန်၏ အာရုံဖြစ်သော သင်္ခါရလောက၌ အကျုံးဝင်သော ကြောင့် လောကိယ မည်၏။

ကာမာဝစရ = ကာမတဏှာ၏ အာရုံပြုရာ, ကျင်လည်ကျက်စားရာ ဖြစ်သောကြောင့် ကာမာဝစရ မည် ၏။

သြဠာရိကရုပ်သာမည်၍ ဣန္ဒြိယရုပ်မမည်သောရုပ်မှာ– ဂေါစရ ရုပ် (၇) ပါးဖြစ်ပါသည်။

---

(၉) စိတ္တဇရုပ်တို့ကို ကေန်,အကေန်အားဖြင့် ခွဲခြားကောက်ပြ၍၊ ကမ္မဇကလာပ် (၉) စည်းတို့ကိုလည်း ရေတွက်ပြပါ။

<u>စိတ္တဇရုပ်တို့ကို ကေန်,အကေန်အားဖြင့် ခွဲခြားကောက်ပြရလျှင်–</u>

ကေန်စိတ္တဇရုပ် = ကာယဝိညတ်၊ ဝစီဝိညတ် (၂)ပါး တို့ဖြစ်သည်။

အကေန် စိတ္တဇရုပ် = အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ် = ၈–ပါး

ပရိစ္ဆေဒရုပ် = ၁–ပါး

သဒ္ဒရုပ် = ၁–ပါး

<u>လဟုတာဒိရုပ် = ၃–ပါး</u>

ပေါင်း = ၁၃–ပါး တို့ဖြစ်ပါသည်။

<u>ကမ္မဇကလာပ် (၉) စည်းတို့ကိုလည်း ရေတွက်ပြရလျှင်–</u>

(၁) ဇီဝိတနဝက ကလာပ်

(၂) စက္ခုဒသက ကလာပ်

(၃) သောတဒသက ကလာပ်

(၄) ဃာနဒသက ကလာပ်
(၅) ဇိဝှါဒသက ကလာပ်
(၆) ကာယဒသက ကလာပ်
(၇) ဣတ္ထိဘာဝဒသက ကလာပ်
(၈) ပုမ္ဘာဝဒသက ကလာပ်
(၉) ဝတ္ထုဒသက ကလာပ် တို့ဖြစ်ပါသည်။

---

(၁၀) သစ်ပင်, ပန်းပင်များမှာ အသက်ရှိသည်'ဟု အချို့က ယူဆနေကြရာ ထိုအယူအဆသည် အဘိဓမ္မာ သဘာဝနှင့်ကိုက်ညီမှု ရှိ/မရှိ စိစစ်ဖြေဆို၍၊ ရုပ်လေးပါးတို့၏ ချုပ်ပျက်ပုံကိုလည်း ခွဲခြားပြပါ။

သစ်ပင်, ပန်းပင်များမှာ အသက်ရှိသည်'ဟု အချို့က ယူဆနေကြရာ ထိုအယူအဆသည် အဘိဓမ္မာ သဘာဝနှင့်-

ကိုက်ညီမှု မရှိပါ ဇီဝိတိန္ဒြေဟူသော ရုပ်သက်၊ နာမ်သက်တို့သည် သက်ရှိမှာသာ ရသင့်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ (တနည်း) သက်မဲ့ သင်ပင် ပန်းမာလ် တို့၌ အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ်-၈ပါး၊ ပရိစ္ဆေဒရုပ် ၁-ပါး၊ သဒ္ဒ ၁-ပါး၊ လက္ခဏာရုပ် လေးပါးတို့သာ ရသည်ဖြစ်၍ ဇီဝိတ အသက်ဟူသည်မရှိနိုင်။

<u>ရုပ်လေးပါးတို့၏ ချုပ်ပျက်ပုံကိုလည်း ခွဲခြားပြရလျှင်-</u>

- ကမ္မဇရုပ်သည် စုတိစိတ်၏ ဘင်နှင့် ပြိုင်ချုပ်သည်၊
- စိတ္တဇရုပ်သည် စုတိနောင် ခဏငယ် (၄၈) ချက်ကြာမှ ချုပ်သည်။
- အာဟာရဇရုပ်သည် စုတိနောင် ခဏငယ်(၅၁) ချက်ကြာမှ ချုပ်သည်။
- ဥတုဇရုပ်သည် ကမ္ဘာတည်နေသရွေ့ ဆက်လက်တည်ရှိနေ၍၊ ကမ္ဘာ ပျက်သော အခါမှ ချုပ်နိုင် ပါသည်။

[၂၀၂၄-ခုနှစ်]

(၈) ရုပ်(၂၈)ပါးတို့တွင် အဘယ်အကြောင်းကြောင့်မျှမဖြစ်သော ရုပ်လေးပါးသရုပ်ကို ဖော်ထုတ်ရေးသား၍၊ ဝိပဿနာရှုကောင်းသောရုပ်, မရှုကောင်းသောရုပ်တို့ကိုလည်း ခွဲခြားဖြေဆိုပါ။

ရုပ်(၂၈)ပါးတို့တွင် အဘယ်အကြောင်းကြောင့်မျှမဖြစ်သော ရုပ်လေးပါးသရုပ်မှာ-

ဥပစယ၊ သန္တတိ၊ ဇရတာ၊ အနိစ္စတာတို့ ဖြစ်ပါသည်။

<u>**ဝိပဿနာရှုကောင်းသောရုပ်များမှာ-**</u>

မဟာဘူတရုပ် ၄-ပါး၊ ပသာဒရုပ် ၅-ပါး၊ ဂေါစရရုပ် ၄-ပါး၊ ဘာဝရုပ် ၂-ပါး၊ ဟဒယရုပ် ၁-ပါး၊ ဇီဝိတရုပ် ၁-ပါး၊ အာဟာရုပ် ၁-ပါး အားဖြင့် <u>သမ္မသနရုပ်(၁၈)</u> ပါးဖြစ်ပါသည်။

<u>**မရှုကောင်းသောရုပ်တို့မှာ-**</u>

ပရိစ္ဆေဒရုပ် ၁-ပါး၊ ဝိညတ်ရုပ် ၂-ပါး၊ လဟုတာဒိရုပ် ၃-ပါး၊ လက္ခဏာရုပ် ၄-ပါး အားဖြင့် <u>အသမ္မသနရုပ် (၁၀)</u> ပါးတို့ဖြစ်ပါသည်။

---

(၉) ယောက်ျားကိုခွဲစိတ်ကုသလျှင် မိန်းမဖြစ်နိုင်သည်ဟု ဆိုကြရာ အဘိဓမ္မာသဘောအရ ဖြစ်နိုင်/ မဖြစ်နိုင် အကြောင်းပြ ဖြေဆို၍၊ စကားပြောကောင်းသော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ယောက်၌ ဖြစ်သင့်သော ရုပ်ကလာပ်နှင့်ရုပ်တရားတို့ကိုလည်း ရေးသားဖော်ပြပါ။

ယောက်ျားကိုခွဲစိတ်ကုသလျှင် မိန်းမဖြစ်နိုင်သည်ဟု ဆိုကြရာ အဘိဓမ္မာသဘောအရ လက်ခံနိုင်ဖွယ်မရှိပါ။

အကြောင်းမှာ – ပုရိသဘာဝရုပ်သည် တစ်ကိုယ်လုံး၌ ပျံ့နှံ့တည်နေသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

<u>စကားပြောကောင်းသော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ယောက်၌ ဖြစ်သင့်သော ရုပ်ကလာပ်မှာ–</u>

၁။ သဒ္ဒ ဝစီဝိညတ္တိဒသက ကလာပ်၊

၂။ သဒ္ဒဝစီဝိညတ္တိ လဟုတာဒိတေရသက ကလာပ် တို့ဖြစ်ပါသည်။

<u>ထိုကလာပ်တို့၌ ရနိုင်သော ရုပ်များမှာ–</u>

အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ် = ၈–ပါး
ဝစီဝိညတ် = ၁–ပါး
သဒ္ဒရုပ် = ၁–ပါး
လဟုတာဒိရုပ် = ၃–ပါး
ပေါင်း = ၁၃–ပါး ဖြစ်ပါသည်။

---

(၁၀) အသညသတ်ကြဉ်ရူပ(၁၅)ဘုံ၌ မရနိုင်သောရုပ်တို့ကို တိကျစွာဖော်ပြ၍၊ ဘုရားရဟန္တာတို့သည် ပရိနိဗ္ဗာန်မစံမီ နိဗ္ဗာန်ကို ရကြပါသလော? ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးမှ ရကြပါသလော? ရှင်းပြဖြေဆိုပါ။

အသညသတ်ကြဉ်ရူပ(၁၅)ဘုံ၌ မရနိုင်သောရုပ်တို့ကို တိကျစွာဖော်ပြရလျှင်–

ဃာန၊ ဇိဝှါ၊ ကာယ၊ ဘာဝရုပ် နှစ်ခုအားဖြင့် (၅)–ခု မရပါသည်။

ဘုရားရဟန္တာတို့သည် ပရိနိဗ္ဗာန်မစံမီ နိဗ္ဗာန်ကို ရကြပါသလော? ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးမှ ရကြပါသလော? ရှင်းပြဖြေဆိုရလျှင်–

ပရိနိဗ္ဗါန် မစံမီလည်းရနိုင်ပါသည်၊ ပရိနိဗ္ဗါန်စံပြီးမှလည်း ရနိုင်ပါသည်။

အကြောင်းမှာ–

(ခန္ဓာကိုယ်ကြွင်းရှိလျက် ရအပ်သော) = သဉပါဒိသေသ နိဗ္ဗါန်နှင့်၊
(ခန္ဓာ အကြွင်းအကျန် မရှိဘဲရအပ်သော) = အနုပါဒိသေသ နိဗ္ဗါန် ဟူ၍ ပရိယာယ် အားဖြင့် နှစ်မျိုး ရှိသောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။

===

၂၀၀၀–ခုနှစ်မှ ၂၀၂၄–ခုနှစ် အထိ

သာသနာရေးဦးစီးဌာန အဘိဓမ္မာ (ရိုးရိုး) ဒုတိယဆင့် "ရုပ်ပိုင်း"

မေးခွန်းဟောင်းများ နှင့် အဖြေ များပြီး၏